

FICȚIUNEA

nr. 104
mai 2024
Revistă de cultură

Roxana
Dumitrache
are niște cuvinte
călătorești și
cine le aude
nu le mai uită
niciodată.

Zenob

Director: Cristina Bogdan

Foto: Ionuț Iordache

Și dacă literatura nu moare?

Geo Moisi

„Nimic nu se creează, nimic nu se pierde, totul se transformă.” A zis-o Antoine Laurent de Lavoisier, chimist francez, referindu-se la conservarea energiei, dar, mai degrabă, se știe doar ultima parte a zicerii – nimic nu se pierde, totul se transformă.

Aș vrea să iau întregul citat și să-l pun peste literatura română contemporană. Ajutat de umila mea înțelegere a literaturii, mai degrabă ca cititor decât ca scriitor, aș zice că se pliază. Aproape perfect.

Desigur, acest text este un posibil răspuns la întrebarea pe care și-a pus-o recent Narcis Amariei, tot aici în Fictiunea.

Sunt cărțile autorilor români din ce în ce mai slabe? N-aș vrea să relativizez și să spun: depinde; încercăm să găsim un răspuns totuși. Cred că suntem într-un moment în care trebuie să recunoaștem că literatura, în România cel puțin, și-a pierdut privilegiul artei fundamentale. Mă gândeam să spun că literatura concurează cu artele vizuale, dar m-am corectat pe măsură ce voiam să scriu fraza. Din păcate, nu mai e cazul. Cărțile au rămas mult în urmă, dar asta nu înseamnă că lupta e pierdută. Dacă majoritatea titlurilor care apar nu mai contribuie la îmbogățirea literaturii române (ci doar a maculaturii), eu sunt de părere că, de fapt, literatura se transformă.

Să acceptăm că societatea noastră agitată, repezită caută evadări rapide și destul de simple. Cineva îmi spunea că publicul Instagram diferă de publicul Facebook (ca să nu mai spun de TikTok), iar oamenii intră pe aceste platforme de socializare pentru a găsi altceva decât realitatea de zi cu zi, intră pentru relaxare. Ca atare, scriitorii români se adaptează, căci cititorii români nu mai au răbdare în fața unor pagini pline de cuvinte încrâncenate, iar

editurile românești, dacă vor să aibă încasări, trebuie să se adapteze curentului. Pe de altă parte, transformarea literaturii române cred că mai are legătură și cu motivele pentru care cineva decide să se apuce de scris. Dacă e despre bani, să imiți easy-read-urile americane nu e chiar greu și nici n-ai nevoie de cine știe ce vocabular, iar dacă această categorie de literatură are căutare, înseamnă că există un public care-o cere. Cineva ar putea spune că publicul trebuie educat. De acord, dar să nu uităm că publicul are conturi de Instagram, Facebook, TikTok șamd, așa că atenția acestui public e greu de captat. Aș vrea să văd eu editura aia care are răbdare să investească în scriitori, sperând că aceștia vor transforma apucăturile publicului în rutine sănătoase. În România, că despre noi vorbim aici.

Narcis Amariei se întreabă de ce o editură publică un autor român de duzină, dar bun de exploatat, pe care-l promovează intens și pentru care girează

scriitorii consacrați, pentru ca în final cartea acestuia să adune praf pe rafturile librăriilor. Un posibil răspuns poate fi acela că autorul de duzină a plătit să fie publicat. Sau a făcut vreun curs de scriere creativă cu cineva afiliat/din cadrul acelei edituri. Pe bani, normal. Și poate cei care i-au scris recenziile pozitive sunt chiar profesorii de scriere creativă. Zic și eu, nu știu, nu dau cu cerneală în nimeni!

Și hai să mai încerc un răspuns la aceeași întrebare: pentru că autorul, fie el și de duzină, are o comunitate online în spate, e influencer. Și atunci, editura își face următorul calcul: dacă din câteva zeci de mii de urmăritori vor cumpăra cartea măcar 200, s-ar putea ca investiția să nu fie deloc proastă; dacă persoana are peste 100.000 de urmăritori, șansele ca investiția să fie bună cresc exponențial.

Știu, așa ceva n-ar trebui să se întâmple. Nu cu literatura. Am acasă un volum de poeme, *Sirope + Sare* e intitulat, pe care autoarea l-a publicat pe proprii

bani și pe care l-a vândut doar către 50 de oameni (atât și-a permis să tipărească). Se pare că nicio editură n-a vrut să investească într-un volum al nimănui, chiar dacă poeme mai tandre și mai jucăușe decât ale acestei autoare nu veți găsi în poezia contemporană românească.

În ceea ce privește editura cu veleități de partid unic care contribuie la moartea literaturii, recunosc faptul că n-am destule informații. În provincie, la Timișoara, nu ajung toate datele, cel puțin nu în mod complet. Cu toate acestea, cred că publicul nu-și alege cărțile în funcție de editură. Am întrebat mulți cititori cum își aleg cărțile și da, cei care au crescut literalmente cu edituri cu veleități de partid unic au tendința de a-și cumpăra literatura de unde cred ei că nu vor avea surprize neplăcute. Pe de altă parte, cititorii noi sunt mai degrabă dezinteresați de sigla de pe copertă. Ei caută povestea aceea care să înlocuiască în mod plăcut social media. Să ne uităm doar la sutele de conturi de bookstagram și la titlurile pe care le afișează în postări și *story-uri*!

Tragedia literaturii române mi se pare că vine nu din scrieri tot mai slabe, ci din eșecul descoperirii talentului literar. Cu gândul doar la monetizarea acestei arte și la păstrarea monopolului și a ștampilei „Bun de tipar” doar din aceleași rațiuni financiare, mulți autori renunță, sătui să fie citați doar pe strada lor. Literatura își va primi scriitorii care să sufere pentru ea, care să-și pună toată energia în slujba ei doar atunci când primul lor gând, dimineța, nu va fi la sarcinile de la locul de muncă de la companie, ci la cum să pună mai frumos viața în cuvinte.

Și da, scriitura te face celebru. Scriitura și dramul de noroc. Să sperăm că i se aplică și literaturii române, nu?

Roxana Ruscior și Diavolul din Freisetzburg. Despre înfruntarea răului și a fricii

Alexandra Ruscanu

Roxana Ruscior, *Diavolul din Freisetzburg*, Editura Litera, Colecția Biblioteca de Proză Contemporană, 2023

Romanul *Diavolul din Freisetzburg* al Roxanei Ruscior se articulează sub forma unei explorări a celor mai terebrante și teribile practici din istoria lumii – este vorba, în speță, despre ororile și atrocitățile promovate cu o degajare uluitoare de regimul nazist, îndeosebi prin intermediul lagărelor – plasate într-un cadru al lumii fantastice. Roxana Ruscior reușește să stabilească un echilibru între filonul istoric, documentar, și coordonata fictivă. Autoarea se joacă printre registrele tematice, propunând un roman care se situează la confluența spațiului istoric și cel fantasmagoric.

Miza romanului o identifică Alina Pavelescu în prefața cărții – „o meditație asupra răului” și a fricii. Așa cum declamă personajul

Adela încă din primele pagini – și își va repeta de-a lungul romanului în nenumărate rânduri – frica apare ca unică salvare în fața opresorilor: „Trebuie să îți fie frică! Frica îți ascute simțurile și-ți dă putere să te aperi, să faci orice ca să mai rezisti o zi și apoi încă una. Prada care se teme cel mai tare de vânător fuge mai repede și supraviețuiești. Dacă stă să lupte cu el, atunci moare. Tu ești prada și, dacă mai vrei să ai o șansă de scăpare, trebuie să îți fie frică. Foarte frică!» Așa mi-a spus o fată întâlnită în arestul Gestapoului din Praga” (p. 18).

Concluzia la care ajung personajele este că răul zace în fiecare dintre noi, alături de bine. Nu există răul în forma sa pură, cum nu există nici binele. Este vorba, în definitiv, de ceea ce lăsam să irumpă. Din acest motiv, personajul Karl von Arent, poreclit *Diavolul din Freisetzburg*, este de fapt personajul protagonist al romanului Roxanei Ruscior.

Personaj foarte complex, atent și bine construit, acesta pendulează în permanență între personajul bun și cel rău. Acțiunile sale nu oferă un portret concret cititorului, acesta fiind lăsat să îl perceapă după bunul plac. În realitate, baronul Karl von Arent ilustrează întocmai fluctuația între bine și rău, dualitatea ființei umane. Abia în finele romanului, intervenția părintelui Günter Brunner va elucidă situația lui Karl

von Arent și va răspunde multor întrebări ale cititorilor, dar și ale Adelei Božena.

Romanul abundă în referințe mitologice și filosofice. Este conturat foarte bine raportul lumină-întuneric, bine-rău, putere-slăbiciune. Universul de la Freisetzburg este, așadar, edificat pe un cadru al sacralității, existând în permanență un conflict între cei doi poli. Personajele oscilează, adesea, între aceștia.

Roxana Ruscior scrie un roman complex, cu o încărcătură afectivă copleșitoare. Nu de puține ori am resimțit fiori în întregul corp, pentru că unele scene sunt pur și simplu rupte din realitatea zilelor de coșmar din lagărele naziste. Lectura nu este deloc una confortabilă, cititorul fiind în permanență la granița dintre angoasă și incitare. *Diavolul din Freisetzburg* este un roman incitant, provocator și îndrăzneț, care promite o experiență de lectură autentică, *sui-generis*.

Un crime scene de secol I p.Ch.

Emanuela Ilie

Dănuț Ungureanu și Marian Truță, *Gladius. Crimă la Colosseum*, Crime Scene Press, București, 2023

Cel mai nou volum care poartă semnătura lui Dănuț Ungureanu și Marian Truță, *Gladius. Crimă la Colosseum* (după o idee de Marian Truță, Crime Scene Press, București, 2023), încalcă temerar (aproape) norma *policier*-ului autohton din ultimele decenii, care oferă frecvent narațiunii de bază un ancadrament pur/ predominant românesc, menit a-i susține greutatea printr-o șarjă analitică implicită, deși de obicei subțirică, a realităților postcomuniste bine știute.

El își plasează în schimb acțiunea într-o epocă și un peisaj

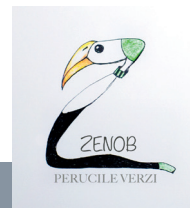
cu totul atipice, care le permite celor doi prozatori nu numai să facă ingenios cu ochiul cunoscătorilor acestui gen deloc marginal, ci și să brodeze mici inginerii narative alimentate de ambiții sociologice și pasiuni mai vechi (de la popularitatea anumitor teorii ale conspirației la jocurile de strategie intelectuală precum

șahul, bunăoară). Romancierii nu au uitat, ce-i drept, nici de logica factuală, de convențiile epice ori de partiturile obișnuite: criminal(i)-crime-detectiv/investigator. Dar pentru a-și face cât se poate de credibilă ancheta de secol I p.Ch. ei au distribuit tot soiul de figuranți plauzibili, pentru configurarea cărora au activat o recuzită atent documentată: de la gladiatorii eliberați, iscusiți inclusiv în manevrarea plaselor de cuvinte, și sergenții din schimbul de noapte, obligați a da raportul pe tăblițe de ardezie, la flaminii din temple și aristocratele cu porniri lubrice.

Adăugând inserțiile metatextuale (v. nota introductivă, *Historiam Effluere*, dar și observațiile sau completările venerabilului Aemilius Alba, preceptorul casei

Tullia, pe marginea manuscrisului eroului, Marcus Caeso Tullius Gladius), plus ingredientele ironice bine dozate, Ungureanu și Truță au obținut un roman agreabil, ce alunecă, fără poticneli, între calapodul canonic al genului și ficțiunea metaistoriografică. Mare admiratoare a policier-ului inteligent de când mă știu, l-am degustat cum se cuvine (deși am ghicit adevăratul asasin al lui Lucius din prima scenă în care apare). Poate și pentru că, exact înainte de a parcurge aventurile aparent blazatului Gladius, revăzusem teoria lui Francis Lacassin despre romanul polițist modern, ca „reziduu al unei gesta depozitate de coloritul și de pompa sa obișnuită”. Și parcă aveam nevoie de exact acest tip de întoarcere ... *ad fontes*.

Roxana Dumitrache: Nu cred în efemeride

Dragă Roxana, ce întâmplare plăcută să ne întâlnim prin Londra! Ce faci aici? Povestește-mi pe larg despre proiectul tău!

M-am întors la Londra, de data aceasta ca fiica rătăcitoare a mediului academic. E mai mult o trecere, o escală spre Cambridge unde particip la una dintre cele mai prestigioase și relevante conferințe academice din lume. E un an al devenirilor mele academice și nu exclusiv academice, universitatea fiind locul pe care nu l-am părăsit niciodată intelectual și emoțional deși va veni foarte curând momentul în care sper să îmi finalizez cercetarea doctorală despre feminismul intelectual românesc. Și, pentru că Londra e locul marilor mele întâlniri intelectuale, am avut și trei astfel de întâlniri care se vor transforma în proiecte curatoriale independente (unul literar și două în arte vizuale), ancorate puternic în parteneriate internaționale și despre care o superstiție temperată și uzanțele unui protocol mă opresc să vorbesc acum. O lecție pe care britanicii o cunosc de secole e că lucrurile majore cer timp și credibilitate, ca să intri în parteneriate instituționale puternice și de poziții simetrice trebuie să dovedești că ai un istoric al reușitelor, o vocație a construcției și că, oricât de anacronic, ultra-conservator sau reduccionist sună, o reputație bună.

Scrii proză, iar între temele preferate se află feminitatea. Care crezi că sunt astăzi șansele sociale ale femeii? Dintre multele obstacole pe care le are de trecut o femeie, care ar fi pentru tine cel mai greu de trecut? Pentru tine care a fost?

Feminitatea e o temă de care nu sunt străină, deci șansele să mă lovească sindromul impostorului în moalele capului sunt semnificativ mai mici decât în cazul altor subiecte. Nu am și nu voi avea, din păcate niciodată atâta fantezie încât să-mi imaginez din eter

lumi și teme literare străine total de mine. Or, fragilitățile, spaimele, alegerile destinale complicate pe care femeile sunt nevoite să le facă, maternitatea sau absența ei ca alegere programatică sau un tip de eroism neglorios, nestrident al femeilor care se sacrifică în forme nebănuite și necunoscute, sunt teme pe care le cunosc nu neapărat ca experiență directă, ci mediată, dar le știu. Mă emoționează și mă urmăresc poveștile femeilor care emigrează pentru a-și susține financiar familiile din România. Pentru o țară obsedată de eroi și de acte de eroism, ele mi se par marile eroine anonime. Sau poveștile bunicilor analfabete care nu au putut studia, deși și-ar fi dorit să o facă și păstrează o poftă insașiabilă față de cuvântul scris sau de cultură într-o formă cât se poate de rudimentară dar adevărată, onestă, de-o ființă cu ele. Cred că și adevărurile lor trebuie să ajungă în literatură și, sigur, ideal și în agenda publică și politică.

Ce mesaj ai vrut să transmiți prin volumul tău de proză, intitulat „Papa Nicolau și alte povestiri foarte, foarte scurte”?

E atât de departe acum volumul meu de debut încât mă

timorează acest uriaș hiatus care se întinde atunci. Mi-am dorit să fie o carte tonică, luminoasă pe o temă grea, iar proza scurtă are avantajul – ca documentarul, de pildă – de a livra lumii doar falii, doar bucăți de poveste. Lucrez acum la un roman, aveam fobia unui spațiu mare în scris, mi se pare că orice roman e ca deșertul Gobi pe care trebuie să-l irigi, să-l solarizezi, să-l dez-deșertifici. Se spune că pentru un autor a doua carte e mai importantă decât prima, o să vedem dacă voi câștiga acest pariu sau voi eșua lamentabil. Măcar mă voi consola cu gândul că am încercat să irig câțiva centimetri dintr-un deșert.

Ai fost un timp director ICR Londra și ai făcut evenimente aflate în admirația mea. Ai reușit să aduci scriitori britanici alături de noi, să faci promovare reală. Cât este de greu să promovezi cultura română? Ce crezi că ar trebui făcut în momentul de față? Ce ai face tu dacă ai avea din nou această poziție?

Vă mulțumesc pentru cuvintele generoase. Am avut un mandat de director interimar al ICR Londra și sunt foarte recunoscătoare că la 34 ani mi s-a încredințat o misie nu tocmai ușoară, dar pe care

am onorat-o cu responsabilitate, cu smerenie aproape și cu o mare recunoștință pentru că nu cred că există un privilegiu intelectual mai mare decât să prezinți lumii tot ce cultura română are mai valoros, consistent, durabil. Nu cred în efemeride și s-a văzut.

Era un gest firesc și echitabil să gândesc aceste evenimente drept mari întâlniri, mari intersecții dintre cultura britanică și cultura română de pe poziții egale, fără raporturi de putere sau complexe latente ori manifeste. Mi-am dorit, de pildă, un festival de literatură care să pună în dialog real cele două literaturi și pot spune că ne-a reușit deși Londra abia era resuscitată după pandemie, iar când folosesc pluralul mă refer la minuscula echipă de proiecte a ICR Londra de atunci (eram eu și un coleg), dar cu sprijinul uriaș al profesioniștilor din ICR. La fel s-a întâmplat cu evenimentele de serie sau cu expozițiile personale ale lui Cătălin Bădăraș sau Eugen Raportoru ca să dau doar câteva exemple.

Prefer să nu răspund la întrebarea legată de ce aș fi făcut acum dacă aș fi continuat din două motive. Primul este că decizia de a-mi încheia mandatul mi-a aparținut integral și nu există nicio urmă de regret, sunt în cel mai consolator și fără breșe *je ne regrette rien* și cred că puțini dintre noi au acest privilegiu. Mi-am ascultat conștiința și mi-am păstrat busola morală, iar acest lucru s-a văzut clar. Nu ar fi echitabil față de actuala echipă să mă poziționez față de ceea ce își propune să construiască. Și al doilea e că multe dintre ideile de programe ample se pot face în orice context instituțional sau chiar total independent ori pot fi adaptate cu succes altor spații. Am demonstrat de-a lungul timpului că pot construi de oriunde. Nu vreau să suneglorios sau triumfalist, dar acum, datorită mea morală și intelectuală e să construiesc de aici, din țară și pentru țară.

Destrămarea

Motto:

„Oprește, Doamne, trecerea!
Știu că unde nu e moarte, nu
e nici iubire – și totuși, Te rog;
oprește, Doamne, ceasornicul cu
care ne măsoară destrămarea.”
(Lucian Blaga)

Din locul în care mă aflu culcat pe spate pe canapeaua mea albastră din sufrageria blocului comunist construit în anul 1971 când m-au adus ai mei în casa aproape goală, prin chenarul plakat cu trei bucăți de pal în nuanță de cireș, rămăce a înlocuit vechea ușă cu geam mat, care atunci când se trântea de la curent, zbârnâia ușor, amenințând mereu că se va sparge și prin care vedeam conturul vălurit al mamei trecând spre bucătărie, acum văd ceasul de pe peretele din hol. Lângă el, o pălărie din piele de vacă a la Indiana Jones, cumpărată de

mine din Argentina în anul 2001. Sau 2003. Nu mai știu. Privirea mi se întoarce în sufragerie. În dreapta, biblioteca. În rarele spații neocupate de cărți, stau adunate zeci de obiecte ce alcătuiesc un univers familiar: poze înrămate, vase, etuiuri de ochelari, un flacon de picături de nas Olynth. Undeva, pe peretele opus ferestrei, e agățat un tablou din cele pictate pe numere, cu un pui de pisică kitschos ce răsare din spatele câtorva margarete. Pe suprafața lui s-au plimbat degetele noastre. Pe masa din mijlocul camerei văd o ciocolată începută, o farfurie cu struguri acri de la Mega și o cutie de servețele.

V-ați gândit vreodată ce va rămâne și pentru cât timp din toate obiectele care vă înconjoară? Din tot acest microunivers casnic, din toate prostioarele adunate fără rost, dar pe care nu vă îndurați

să le aruncați? Uitați-vă bine în jur. Unele dispar relativ repede. De pildă, ciocolata. Apoi struguri. Și servețelele. Farfuria se va sparge într-o bună zi. Sau poate nu. Poate va supraviețui și din ea va mânca în continuare familia viitoare a copilului meu.

Oare ce va rămâne din canapeaua care îmi odihnește acum trupul? Prin ce groapă de gunoi vor zace arcurile, tapițeria ruptă, în 50 de ani, să zicem, de acum încolo? Oare ce obiect din această cameră atât de familiară va rezista vicisitudinilor timpului, acțiunii inexorabile a secundelor, minutelor, orelor, zilelor, anilor, secolelor? Va găsi oare vreun strănepot avionul din lemn de pe bibliotecă? Dacă nu, unde va călători? Poate

Narcis Amariei

din casă în casă, dintr-un secol în altul, cine știe? Sau va sfârși dezmembrat de mânuțele unui alt strănepot al unei familii absolut necunoscute.

Când se va dezintegra și ultimul atom din ochelarii mei de citit ce odihnesc acum cuminte pe brațul canapelei?

Unele obiecte se încăpățânează să rămână mai mult cu noi. De exemplu, cutia cu poze. Da, ea va bate, cel mai probabil, recordul de longevitate, căci fiecare casă are un album de familie care e veșnic alimentat, din generație în generație, cu fotografii. Copilul, tatăl, mama, bunicul, bunica, poate străbunicul, străbunica.

Dar noi? Noi cei de acum? Tu, eu, amintirea noastră, poveștile pe care le-am scris, cât vor dăinui? Mă tem că nu prea mult. Și asta, nu știu cum să vă spun, un pic mă întristează.

Nesomn

Faza I. Puțin optimism nu strică niciodată, așa că îmbrățișez așternuturile cu speranță și îmi zic că poate asta va fi seara mea norocoasă. Îmi golesc mintea de orice gând și mă concentrez pe respirație. Inspir – expir, inspir – expir, inspiiri – expiiri. Uneori mă tem că o să adorm în timpul exercițiului și o să uit care e următorul pas. Trebuie să mă concentrez. Inspir adânc. În curând mă voi pierde în lumea din pernă, da, în curând. Nu mă deranjează zgomotele făcute de vecini, nu aud nimic – zdup, zdup, zdup. Mai încerc o dată. Inspir ușor, număr până la patru, mă opresc și aștept până la șapte. Simt cum aerul se zbate nemulțumit în plămâni. De îndată ce ajung la opt, fâșnește cu un mic pufăit afară. O iau de la capăt și număr până nu mai am nici urechi care să prindă toate sunetele înăbușite de dincolo de pereți, nici ochi care să se tulbure la cea mai firavă fâșie de lumină, pe care

draperiile nu reușesc niciodată să o oprească. Sunt un plămân mare și somnoros, un labirint întunecos prin care se plimbă aerul – zdup, zdup, zdup.

Concentrarea mea este la fel de fragilă ca întotdeauna. Se pare că n-am încotro. Trebuie să-mi distrag atenția cu altceva, să-mi umplu mintea. Iar soluția nu este alta decât o mică escapadă în imaginar. Acum o să mă retrag într-o povestioară frumoasă, până când toate simțurile amortesc, iar fantezia acoperă realitatea trează. Genul programului: romance – ceva ușor de regizat, ca să nu suprastimulez creierul cu scenarii complexe. În rolurile principale: subsemnata și partenerul ei ideal (și inexistent). Suntem în vacanță la munte, e noapte și am găsit locul perfect de unde să urmărim Perseidele. Stăm întinși pe pământ. Privesc cerul și simt cum mă înghite ușor, ușor. Mă transform în praf cosmic și mă împrăștiu printre constelații,

Zdup, zdup, zdup.

Faza II. Stelele se risipesc și rămân doar cu întunericul distorsionat din ochii mei închiși. Fiecare celulă din mine începe să clocotească. În general sunt o fire pașnică, dar deranjează-mi somnul și n-o să mai fiu deloc drăguță. O voce supărată îmi răsună în cap; ia fiecare vecin la rând și îl binecuvântează cu câteva injurături gingașe, promițând că o să se răzbune într-o bună zi. Încerc să o calmez. Îi zic că nu sunt ei prea zgomotoși, ci e ea prea sensibilă.

Nu știu ce apasă mai greu peste ființa mea, oboseala sau neputința de a adormi. Dar încă nu mă dau bătută, mai am un as în mânecă. Băjbăi după telefon ca să îmi pun niște muzică. Acopăr ceasul – mai bine să nu știu cât timp s-a scurs deja – și deschid albumul cu melodii pentru nopți agitate: cea mai relaxantă muzică instrumentală, sunete de ploaie, tonuri binaturale care promit să te scape de insomnie, clopote și

Alina Arton

boluri tibetane și câte și mai câte. Mă las legănată de note și aștept. Cinci minute, zece minute, multe minute. Mă scufund din nou și din nou, dar o bucățică din mine se ridică mereu la suprafață. Sunt ca un rest dintr-o epavă. Valurile m-au purtat la mal, iar acum sunt blocată în nisip. Apa vine înapoi după mine, dar nu reușește să mă tragă înapoi în adâncuri.

Faza III. Resemnarea. Dacă aș mai avea energie, aș plânge. Acum mă săcăie și o vagă senzație de foame. Îmi accept soarta și revin la exercițiile mele de respirație, dar nu mai există nicio voce care să numere. Trebuie să mă prindă și pe mine somnul la un moment dat. Sunt sigură de asta. Numai că n-o să se aștearnă peste mine ca o perdea de mătase, ci o să se lase greu, ca o plapumă din lână, iar eu am să dispar pe nesimțite.

Povestea bătrânului muezin

Nicolae C. Arton

Muezinul marii Geamii Azizye din Tulci visa că slujește la o geamie mică din lemn, în care minaretul nu este mai înalt decât acoperișul unei case obișnuite și unde, pentru a ajunge la muezzin mahfili, pentru a-i chema la Adhan pe drept-credincioși, trebuia să urce doar câteva trepte din lemn.

Acum, la bătrânețe, mutesariful Tulci, Ahmed Resim Pașa și Sultanul Abdülaziz îl pricopsiseră cu o geamie nouă din piatră și un minaret al cărui vârf ajungea aproape până în nori, cu nu mai puțin de două sute de trepte colțuroase din granit, până la muezzin mahfili, unde se înfășurau vânturile și îi tremurau picioarele de frică. „Ești fericit, muezine, îi spunea imamul geamiei! Acum ești mai aproape de Cel de sus, ca nimeni dintre noi!”

Imamul era un grăsan leneș, care nici măcar nu putea să încapă pe scările înguste ale minaretului și care îi dijmua tot timpul leafa

amărâtă de 2 kuruși pe zi, pentru a-și cumpăra halva și bragă.

De cinci ori pe zi, în două momente de lumină și trei de umbră, muezinul urca găfâind cele două sute de trepte, ținându-se de pereți, pentru a cânta cu voce guturală Allahu Akba!, în timp ce toți drept credincioșii se îndreptau cu fața către Mecca, îngenuncheau și începeau să se roage.

Iarna era cel mai greu. După ce ajungea în vârful minaretului,

trebuia să se țină bine pe picioare atunci când deschidea ușa îngustă din lemn a *muezzin mahfili* și crivățul ce venea de la ruși se repezea la el să-l arunce de sus. Unele nopți erau atât de geroase încât fâlcile refuzau să se deschidă sau simțea cum bulgări de gheață i se rostogolesc pe gât, până în burtă. Pentru acele zile, avea încuviințare de la imamul geamiei să urce în minaret cu un mic clondir de lut, plin cu rakî, numit

de drept-credincioși „laptele leilor”, iar de ghiaurii greci „ouzo”, pentru a-și încălzi gâtul și a avea tăria să cânte chemarea la rugăciune. În plus, nici nu mai auzea așa bine, din cauza degetelor arătătoare, pe care legea îl obliga să și le înfigă adânc în urechi pentru a nu fi deranjat de alte zgomote în timpul Adhanului... Și degetele îi erau atât de reci pe timpul iernii!

Ce era cel mai rău era că tulcenii nu-l iubeau, toți îl priveau chiorăș când mergea la cafenea să bea o cafea la nisip și să fumeze ciubuc. Sau, în piața de legume și fructe, copiii ghiaurilor aruncau în el cu boabe de struguri sau smochine uscate, că le strica în fiecare zi somnul de dimineață, când le cânta Adhanul dinspre zori, cu puțin înainte de răsăritul soarelui, exact atunci când lumina era suficientă pentru a distinge un fir de ață neagră de unul alb.

Aceasta era viața necăjită a unui muezin bătrân în Tulci, pe la 1870.

Amintiri din secolul trecut sau memorii subiective în opt secvențe (I)

Ionuț Cristache

Cu peste 40 de ani în urmă, am citit o poveste pe care n-am uitat-o niciodată și pe care mi-aș fi dorit să o scriu eu. Încerc să mi-o amintesc acum. Un bărbat pricăjit, de 62 de ani, era tot mai gelos. Avea o nevastă de o frumusețe impresionantă (așa scria în povestea aceea), de „abia” 45 de ani, era grațioasă, cu proporții ideale, voioasă etc. O splendidă pulpă de piersică, o femeie din care să tot mănânci. Tot în poveste scria așa... Unde? Într-un sat uitat de Dumnezeu, într-o prăpădită de pată albă de pe hartă... Autoritățile au avut ideea de a zăgăzui râul din dreptul satului, pentru a construi un lac de acumulare, dar pușinii locuitori au protestat și s-a renunțat la

idee. Și a apărut un mic industri-aș, care a înființat o întreprindere pe bază de izocianati, la marginea cătunului, în care au găsit de lucru majoritatea bărbaților din apropiere. Se montase o instalație pentru fabricarea de spumă din poliuretan, un produs elastic, nedeformabil, folosit ca material de izolare în construcții.

Eroul din poveste lucra și el tot în fabrică, era paznic de noapte, toată fabrica era a lui, de seara până dimineața. Oamenii îl tachinau adesea, în legătură cu nevasta lui mai tânără. E numai a ta? îl întrebau ei. Bărbatul se uita tot mai des noaptea, în tăcerea aceea stranie, la casele adormite din vale, acolo unde era și nevasta lui cea frumoasă, în dormitorul

de la etaj. Într-o noapte, răpus de gelozie, s-a târât spre mica șură din spatele casei lor, s-a urcat pe o scară și a ajuns la fereastra dormitorului. Nevasta lui cea tânără, zicea prietenul în poveste, avea deasupra un bărbat necunoscut.

Paznicul nostru a coborât greu de pe scară, trec eu mai departe,

era ca un animal rănit de moarte, dar nehotărât. A ajuns la fabrică, s-a dus în camera de control, știa cum funcționează totul pe acolo. Materie primă era destulă, a târât spre exterior furtunurile uriașe, apoi a pus în funcțiune producția de spumă de poliuretan, iar stratul alb a devenit tot mai gros și mai lat, coborând spre casele din vale, s-a urcat peste geamuri, peste etaje, peste acoperișuri. Are să fie drăguț, și-a zis bărbatul, de la înălțimea fabricii pe care o păzea, uitându-se înduioșat (așa scria în poveste) la zăpada albă, care dăruia nopții întunecate o enigmatică aură luminoasă. Oarecum absent, s-a mai gândit și la nevasta lui și, mirat, a simțit în gură gustul amar al unei lacrimi.

Vasile Ernu:

Totul e bine când se termină prost

Ciprian Handru

În volumul de debut, Născut în URSS (2006), afirmați următoarele: „Capitalismul ăsta ne-a stricat de tot. Ne-a distrus una dintre cele mai mari plăceri, plăcerea de a avea lucruri obținute cu greu.” Notăție căreia i-am găsit câteva corespondente într-o carte citită recent, „Realism capitalist” de Mark Fisher.

Invitații lui
Ciprian
HANDRU

Care sunt limitele capitalismului? E mai ușor de imaginat sfârșitul lumii decât sfârșitul capitalismului? Și, e într-adevăr imposibilă imaginarea unei alternative coerente la capitalism așa cum notează autorul englez?

Da, s-a întâmplat să fi fost printre primii critici post-comuniști ai capitalismului estic într-o formulă soft, pentru că eram în anii 2006. Adică lucram cu ironia, cu subversiunile, cu deconstrucția. Mereu am fost adeptul criticii actualității, indiferent de regimul în care trăiești: lupti cu ce probleme te confrunți, nu cu fantome ale trecutului. Iar critica actualității, capitalismului nu presupune o legitimare a abuzurilor din trecut, ci din contră. La noi asta e o mare problemă: dacă e să critici abuzurile actualului regim, te întreabă dacă vrei în trecut. Nu, firește. Abuzurile din trecut au avut loc pentru că nu s-a luptat cu ele. Abuzurile de acum au loc pentru că sunt tolerate. Vrem doar să trăim într-o lume ceva mai umană, mai dreaptă și mai echitabilă. De aceea, trebuie să luptăm, să criticăm, să încercăm să schimbăm câte ceva.

Actualul regim are însă o capacitate imensă de a transforma până și critica sa într-o marfă sau formă de divertisment. Și așa e: a fost atât de bine băgat în noi, încât sfârșitul lumii este mult mai

aproape decât sfârșitul capitalismului. Noi până și raiul și iadul le vedem ca extensii ale capitalismului, iar pe Dumnezeu ca pe un bancher care dă credite. Ca să ironizez puțin.

Că tot am amintit de sfârșit... Ați publicat două volume intitulate simbolic „Jurnal la sfârșitul lumii” (vol. I și II), acoperind perioadele 2014–2018 și 2018–2021, în care înregistrați un spectacol intim, social și politic, deopotrivă. Ce raporturi se (mai) pot stabili între trecut, prezent și viitor, în măsura în care se tot discută despre sfârșitul unui anumit tip de cultură și de literatură? În acest context, cum vor arăta arta și societatea viitorului? Vor apărea noi conflicte ideologice?

Sunt un mare fan al genului Jurnal. Sună straniu din gura unui scriitor, dar s-ar putea ca Jurnalul să aibă viața cea mai lungă, mai ales că astăzi cărțile au o viață tare scurtă. Jurnalul meu e un fel de a reflecta și de a gândi actualitatea dintr-o perspectivă istorică și tematică mai largă. Îl țin cu mare plăcere: e gimnastica mea mentală.

Eu nu cred în sfârșitul istoriei, culturii și altele în sensul dat în anii '90 Fukuyama. De când e lumea și omenirea se moare, mor culturi și civilizații și se nasc alte forme. Istoria este un cimitir al popoarelor, imperiilor, culturilor,

religiilor – deci nimic nu se oprește: se schimbă, se transformă. La acest capitol, eu sunt liniștit. Mai ales că ceea ce numim noi cultură e legat de un anumit tip de reacție la problemele noastre. Atât timp cât avem probleme, tragedii și conflicte, vom avea cultura. Iar suferința și tragedia nu par a ne părăsi: deci vom avea viitor. Eu sunt cititor în cheie tragică, puțin slavă; atâtea vreme cât avem tragedie, atât timp cât totul se termină prost, înseamnă că avem viitor. Totul e bine când se termină prost. Dacă eroul moare la final, avem viitor.

Am identificat în scrierile dumneavoastră o recurență pe tematica marginalilor, în sens restrâns, și a granițelor, în sens general. Ați scris o trilogie a marginalilor inedită în literatura română: „Sectanții” (2015), „Bandiții” (2016) și „Izgoniții” (2019), dar și o carte abracadabrantă, Sălbaticii copii dingo (2021), despre moartea unei generații și nașterea alteia, despre ultimii copii sovietici care caută refugiu în ficțiune. Raportându-ne la literatură, cum s-a schimbat imaginea marginalului în timp? Care sunt cele mai frecvente stereotipuri din perspectiva relațiilor centru-(semi)periferie? Dacă centrul nu se mai susține, se susține marginalul?

Da, am fost pasionat de aceste subiecte mult timp, dovadă că am

și scris destul. Ideea era cumva să văd lumea, istoria, problemele nu prin ochii majoritarilor, ai celor ce dețin puterea, ai victorioșilor, ci ai marginaleselor fără putere, ai celor înfrânți. Folosesc metafora cu povestea vânătorului și povestea vânatului. Dacă ei ar povesti același eveniment, altfel se vede dinspre cel ce trage cu pușcă și altfel dinspre cel vânat în care se trage cu pușcă. Aparent același eveniment: dar de pe poziții radical diferite și cu sens opus. De asta, istoria trebuie privită atent: cine o povestește: învinsul sau învingătorul?

În ultima epocă, asistăm la o mare transformare: eroul actualității nu mai este cel puternic – eroul în sensul clasic grec –, ci victima. E o schimbare fundamentală de paradigmă: victima devine centrală în discursul cultural, politic global. Aceasta este o temă care acum mă interesează – acum toți dorim să fim victime, marginali etc. – etica formativă azi nu mai este etica victoriosului, ci etica învinsului: ne reglementăm tot mai mult viața, comportamentul, codurile culturale pe victimă și victimizare. E un lucru bun că ne sporim atenția pe victimă, dar când asta devine formă normativă, începem să avem desule probleme. De ce? Victima e pasivă, nu e activă, și e limitată în acțiune. Ce va ieși din asta vom vedea, dar cred că fiecare formă dominantă vine cu problemele ei.

În definitiv, marginal nu ține de număr, ci de poziția de putere. Adică, marginal e cel fără putere: în momentul în care victima devine parte a puterii, nu mai este victimă, chiar dacă poate transpune coduri comportamentale pe baza propriilor tragedii. Asta e deja politică – căci e luptă pentru putere în câmpul cultural, social, politic. Cândva voi scrie pe acest subiect. Acum am de terminat altele: *Generația canibală* care apare la toamnă și *Mama se pregătește să moară* la începutul lui 2025.

Culise

Miruna Vasiliță

Ligia continua să se țină în urma grupului, în vreme ce ghidul le arăta sălile de spectacol și culisele, atelierile și liftul enorm, înalt de unsprezece metri, pentru decoruri. Camera verde a actorilor, cea în care așteptau să intre în scenă, și cabinele lor suscitau, ca de obicei, cel mai mare interes din partea vizitatorilor, dar bărbatul îi zori și ea înțelese motivul. Era trecut de ora două, iar unii dintre actori urmau să sosească și să înceapă pregătirile pentru reprezentația din acea seară. Oare... Așteptă până ce porniră toți mai departe și se îndreptă spre cabine. Fiecare avea în dreapta ei o tablă albă, la baza căreia, pe un suport, se aflau un burete și un marker. Merse de-a lungul coridorului îngust citind numele scrise pe table, iar când îl văzu pe al lui Vlad, tresări. Știa că avea să joace în mai puțin de cinci ore. De fapt, era prima lui apariție pe scena Teatrului Național și crezuse în mod eronat că va împărți cabina cu Horia, cel mai bun prieten al lui, care, de altfel, îl recomandase regizorului. Dar numele

trecut acum alături de cel al lui Vlad o făcu pe Ligia să se strâmbe. O cunoștea. Îi cunoștea pe toți colegii lui de la distanță, iar ea era singura pe care o antipatiza, genul care nu trece neobservată nici pe scenă, nici pe stradă. Împunsătura aceea de invidie nu-și avea rostul, o știa prea bine. Iubitul ei era actor, trebuia să se obișnuiască cu toată atenția care gravita în jurul lui și cu toată atracția pe care o emana. Simți însă că nu era drept să nu facă nimic. Era acolo, de ce să irosească șansa? Nu va ști nimeni. Doar dacă nu cumva costumele erau deja în cabine. Atunci încurcătura ar fi evidentă. Își frânse mâinile, își clătină greutatea de pe un picior pe altul. Ridică mâna dreaptă, șterse cu buretele numele actriței și îl trecu pe cel al lui Horia, străduindu-se cât putu de bine să imite scrisul de mână.

Prinse grupul din urmă, dar turul se încheiase. Ieși din clădirea teatrului și se amestecă printre oamenii care traversau grăbiți bulevardul Nicolae Bălcescu.

Bărbatul trase cu poftă din țigară și își aprinse telefonul

mobil. Deschise fereastra aplicației whatsapp și îi trimise un mesaj lui Jeni, vânzătoarea de la casa de bilete: *Am rezolvat problema*. Atunci când văzuse primul mesaj pe care i-l trimisese, cu puțin timp înainte să înceapă turul ghidat de la ora unu, crezuse că-i o glumă: *Nu pot să cred! Iar a venit!* Apoi întâmpină grupul care îl aștepta și o văzu în spate, purtând nelipsita ei eșarfă bleu. De câteva luni, fata aceea își făcea apariția de trei ori pe săptămână la ghidajele lui, la diferite ore. După primele două săptămâni, Jeni începuse să se amuze: *Ai o admiratoare*. Dar tânăra nu se uita niciodată la el și nici nu încercase să-i vorbească. Avea ochi numai pentru interiorul teatrului. Se gândi că e studentă și că are de făcut un studiu despre Teatrul Național, dar această ipoteză se clătină tot mai mult, transformându-se în bănuiala unei obsesii.

Când trecu cu grupul prin fața cabinelor actorilor, o văzu dispărând pe culoarul îngust cu coada ochiului. Vru să se întoarcă după ea, apoi îi veni o idee. După

ce-și încheie turul, iar vizitatorii se risipiră, rugă un coleg din echipa de pază și protecție să-i arate înregistrarea de pe camerele amplasate pe holul cu cabine. Văzu gestul ei și îi ceru colegului o captură de ecran printată, apoi duse foaia cu chipul fetei portarilor și le spuse că persoana aceea nu mai avea voie să participe la tururile ghidate. Încuviințară și lipiră foaia pe un perete. Se întreabă cum va reacționa ea. Va face scandal? Va cere să vorbească cu managerul teatrului? Va rămâne tăcută? Nu știa care variantă era mai plauzibilă. Oamenii de genul acela erau greu de citit.

Își privi din nou telefonul mobil. Mai avea douăzeci de minute până la următorul ghidaj, așa că își termină țigara și se îndreptă spre una dintre micile cafenele de pe Strada Batiștei, unde sorbi rapid un espresso.

Liniștea acestei după-amiezi

Marius Dichișan

Soarele cobora lin, pictând orașul într-o lumină aurie. Helen se plimba pe alea prăfuită, însoțită de cei doi câței, Max și Bella. Parfumul dulce al florilor de primăvară îi îmbrățișa simțurile, în timp ce o adiere ușoară îi mângâia părul negru ca abanosul.

Dar liniștea acestei după-amiezi fu întreruptă de un zgomot neobișnuit. Helen se retrase cu grație doi pași, surprinsă de apariția unei calești care trecea în trap, ridicând un nor de praf în urma sa. În timp ce privea dezaprobator în urma caleștii, își acoperi delicat gura și nasul cu batista.

„Ce lipsă de maniere”, murmură ea cu dispreț.

Însă un alt sunet, mai ciudat, îi atrase atenția. Un zgomot metalic, ritmic și puternic, se apropia

pe drumul prăfuit. În scurt timp, o trăsură neobișnuită apărură. Era neagră și lucioasă pe alocuri, lipsită de cai sau vizitiu. Helen se opri, uimită. Auzise zvonuri despre asemenea trăsuri, numite

„automobile”, dar le considera-se simple născociri. Acum, una se afla chiar în fața ei. Un șir de rotocoale alb-negricioase se ridicau din spatele ei, ca fumul unei locomotive.

Pe neașteptate, un fel de ceață prinse contur în spatele vehiculului, de unde apărură o mână, apoi alta. O fetiță blondă, cu părul împletit, se întrupă ținând o pancartă pe care scria „Opriți poluarea!”. Apoi fata sări brusc, din ceață, prinzându-se de trăsura. Conducătorul trăsorii se sperie și viră brusc la stânga și apoi la dreapta. În haosul ce urmă, fata căzu, rostogolindu-se în praf împreună cu pancarta.

Helen se grăbi spre ea, îngrijorată. „Ești bine, domnișoară?”, o întrebă ea, aplecându-se. „Cum te numești?”

„Sunt Greta. Am venit să opresc primul autovehicul. Opriți poluarea!”, șopti ea, înainte de a leșina, în timp ce oamenii se adunau curioși în jurul lor.

Eu, neofitul sau apostazia mea literară

Narcis Amariei

Urmând tradiția pernicioasă a românului de a urî capra vecinului, sentiment omniprezent în majoritatea sferelor de activitate din societatea noastră, lumea literară de la noi nu face excepție de la acest fenomen.

Cu aceste gânduri în minte aș vrea să vă povestesc un vis straniu pe care l-am avut nu demult. Se făcea că eram un călător. Nu îmi amintesc unde mă duceam sau de unde veneam, tot ce vă pot spune e că locul în care mă aflam era unul tare anapoda. Nimerisem într-o librărie mică. Deși ardea lumina, era închis. Era o oră târzie, probabil trecut de miezul nopții. M-am îndreptat spre rafturile cu cărți și am observat uimit că aceeași carte cu coperti albe era repetată în sute de exemplare în mod halucinant.

Am luat un exemplar și am citit numele autorului. Apoi am

răsfoit-o. Era despre ceva. Apoi am luat alt volum și am văzut mirat că era scris de un alt autor. Când am început să citesc, deși literele ce alcătuiau textul erau diferite, citeam, de fapt, aceeași poveste despre același ceva. Am mai făcut o încercare. Alt autor, același text. M-am gândit, cum să vă spun, că e o proiecție a minții mele desfășurată ca un voal fin ce pornea de undeva din capul meu, îmi țâșnea din ochi și se așeza, apoi, cuminte pe literele cărții pe care o țineam în mână. Nu eram sigur că acea librărie exista cu adevărat și totuși simțeam mirosul de tipăritură nouă, de tuș și asta îmi crea iluzia că tot ce mi se întâmplă e cât se poate de real.

Apoi, așa cum se întâmplă de multe ori în vise, m-am trezit în stradă. Mă plimbam și mă mișcam printre oameni. Ei mă priveau ciudat, ca pe un nou-venit, iar eu încercam să înțeleg resorturile

acelei societăți care funcționa cu fundul în sus. Aflasem că acea țară în care mă nimerisem în călătoria mea onirică, era condusă de un partid unic care se numea, cum altfel, Partidul Editurii Unice. Cea mai importantă paradigmă a acelei lumi defecte era că pentru a trăi în ea, erai obligat să scrii într-un anumit fel. Nu conta ce anume: poezie, proză scurtă, roman, nuvele, nivole (vorba lui Unamuno) orice, chiar și scrisori de dragoste, toate erau condiționate de un anumit stil. Cerințele de sistem erau facile și la îndemâna oricui: ateism, frază scurtă, eliberarea de sub jugul metaforei, neutralitate stilistică. Dacă nu le aveai de la bun început, puteai urma un curs de uniformizare creativă și, în mai puțin de o lună, deveneai expert în a scrie așa cum cereau liniile directoare ale partidului. Când încetai să o mai faci, mureai. Deși îți se promitea un viitor literar de

succes, nu toți o duceau bine. Dar dacă îndeplineai condițiile politicii lor editoriale, beneficiai de anumite avantaje. Puteai primi, de exemplu, o locuință într-o zonă selectă a literaturii, devenind, astfel, parte a protipendadei. Odată primit în castă, trebuia să duci o intensă activitate de prozelitism. La asta contribuiau și platformele online, revistele, blogurile, toate acestea fiind adevărate bazine de recrutare a contingentelor de soldați loiali partidului.

Despre puterea numelor în ficțiune. Solange

Mihai Bălăceanu

Mot à mot, Solange poate fi descompus în două vocabule: *sol* (care în latină înseamnă soare) și franțuzescul *ange*, inger în limba română. *Înger solar* sau *inger al soarelui*, într-o traducere aproximativă. Etimologic însă, numele derivă din latinescul *sollemnis*, adică solemn sau religios. Observăm, așadar, două semnificații în aparență diferite, dar înrudite în esență.

Iată cât de profund se reflectă ambele semnificații în *Le feu follet*, filmul din 1963 regizat de Louis Malle. Alain Leroy (interpretat de Maurice Ronet), un scriitor alcoolic aflat într-o criză existențială, cu mintea prinsă într-un păienjenis de gânduri suicidale, o întâlnește în casa unor prieteni pe Solange, o apariție mondenă răvășitoare.

Debusolat și incapabil să mai simtă atracție erotică pentru femei (incapabil, chiar, să se mai simtă

atrăs de viață, în toată complexitatea sa), Alain se oprește în fața ei și îi spune următoarele: „*Solange... tu ești viața însăși. Da, viața. Dar nu te pot atinge. E oribil.*” Degeaba Solange strălucește ca soarele și, asemenea lui, este sursa primară a vieții, sufletul lui Alain rămâne ofilit și nicio rază nu-l poate readuce la viață. Nici măcar ea, ca inger descins din soare pe pământ.

În continuare, protagonistul nostru se așază la masă și perorează despre moarte și necesitatea ei. Solange se apropie de el și, fără să spună nimic, înțelegându-l,

compătimentându-l poate, își pune mâna pe umărul lui, într-un gest matern.

La polul opus, Emanuel din romanul lui Max Blecher – *Inimi cicatrizate* (alter-egoul autorului) simte chemarea vieții, focul arde în el și îl mistuie pe interior, dar e incapabil să-l atâțe, din cauza unor împrejurări externe pe care nu le poate controla. Cum ar fi morbul lui Pott, o tuberculoză osoasă care îl imobilizează la pat. Aici, Solange (o asistentă medicală, de data aceasta) care lucrează în sanatoriul din Berck, Franța, unde

Emanuel este internat, reprezintă obiectul puternicei sale atracții erotice. După cum vedem, atracția sexuală pentru Solange este atât de mistuitoare, încât Emanuel acceptă și intimitatea durerii. Un *menage à trois* între durere, plăcere și moarte. Pacientul plonjează în actul sexual ca într-un abis, durerea și plăcerea se unesc, se despart și trolesc când se reunesc. La fel ca limbile unui foc fatidic.

În loc de concluzie, putem trasa o paralelă între filmul lui Louis Malle și romanul lui Max Blecher, subliniind puterea numelui Solange. Dacă la Alain Leroy sufletul era mort, iar salvarea putea veni numai pe cale miraculoasă (aspect ce ține de semnificația religioasă a numelui Solange), la Emanuel tocmai trupul se afla în pragul morții, și atunci el putea fi salvat prin experiența concretă a iubirii (de aceea, Solange era pentru el *le soleil*, soarele care îi dădea putere și vigoare).

Miere neagră – un roman al transformărilor

Ligia Pârvulescu

Dan Pleșa, *Miere neagră*, Vellant, 2023

„O să ucid un om”. Atât de simplu și atât de complex începe romanul de debut al lui Dan Pleșa, *Miere neagră*. O miere despre a cărei semnificație autorul dezvăluie relativ repede ce înseamnă: este vorba despre mierea unei vârste care ar trebui să fie luminoasă, o vârstă a tinereții, care este însă otrăvită și-și schimbă culoarea în negru în urma desfășurării ei pe fundalul epocii comuniste. În mod asemănător, autorul transmite și ținta planului pe care personajul principal o are în vedere: este vorba chiar despre ceaușescu, la care se face referire în roman ca la un obiect, scrierea fiind fără majusculă, un obiect care are puterea supraumană de a face o întreagă țară să sufere și să fie acoperită în mierea neagră a urii și a răzbunării.

Ca orice plan de asasinare, ideea este simplă, însă punerea ei în aplicare este departe de simplitate. Dan Pleșa realizează un

epos complet, în care radiografiază, printr-o scriere clară, cursivă și de impact, starea unei întregi națiuni, filtrată prin sentimentele și percepția unui singur individ, despre care aflăm spre finalul cărții că poartă numele Alexandru. Lectura este atât de autentică și de captivantă încât cititorul abia în momentul în care apare scris numele personajului principal realizează că până în acel moment personajul principal nu a purtat niciun nume, fiind, în acest fel, exponentul tuturor celor care au trăit în România acelei perioade neguroase și opresive.

Romanul este structurat în trei părți și expune într-o alternanță dozată perfect viața personală a personajului principal și evenimentele politice ale acelor ani. Povestea nu se rezumă la perioada comunistă, ci extinde acțiunea și în anii ulteriori căderii regimului, în care poveștile de dragoste și de familie ale lui Alexandru se suprapun degringoladei anilor post-decembriști.

Ca și stilistică, autorul jonglează cu mână sigură cu alternanța unor tonuri diverse ale povestirii, reușind fără efort să țină cititorul aproape. Uneori, povestirea este traversată de o ironie amară și readuce în amintire spiritul de supraviețuire a românilor din acele vremuri: un umor negru, în care totuși se întrevăd unele licăriri de speranță: „Și baba are gândaci. Mari, negri, nu sunt din ăia ca la mine-n Cămin, portocalii. Comunismul mai are de muncă, chiar dacă a reușit să egalizeze clasele sociale, se vede că nu dă gândaci la fel în toate cartierele. De ce ăștia din centru au mai mari? De ce sunt negri? Or fi securiști cu vestoane de piele, gândaci nomenclaturști?” (Dan Pleșa, *Miere neagră*, pag. 29).

Un roman ca *Miere neagră* nu-ți iese ușor din sistem și determină cititorul să nici nu-și dorească asta. Este o rememorare a unei lumi, pentru cei care au trăit-o, o întreagă lume recreată, pentru cei care nu au trăit-o, și o cugetare de

pe cele mai înalte trepte ale umanității asupra a ceea ce putem crea frumos ca indivizi și dezastruos ca popor. Un moment de pauză și de gândire asupra a ceea ce putem face în așa fel încât să aducem frumusețea existentă în noi și în exterior, în așa fel încât România să devină o țară din care să nu mai fii nevoit să pleci pentru a încerca să fii fericit. Un roman scris ca o lamă de cuțit, impecabilă, care-și atinge fără greș ținta. Un volum extrem de bine încheiat, care redă cu o mare precizie emoțională și situațională un trecut reînviat prin talentul celui care scrie în așa fel încât istoria, cu toate cele rele și bune ale ei, devine un prezent învăluitor, a cărui scriere devine singura care contează.

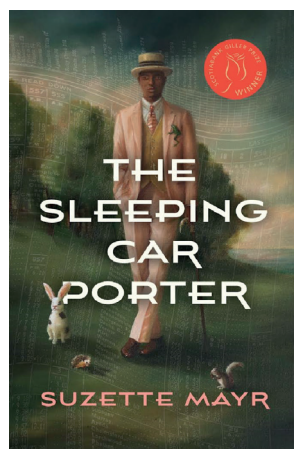
Două romane de top

Ciprian Handru

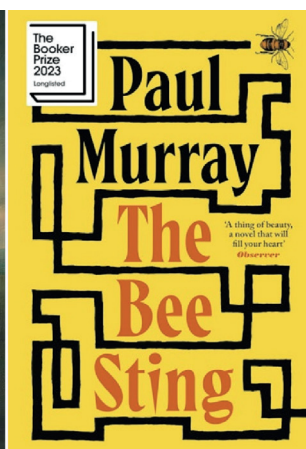
Suzzette Mayr: *The Sleeping Car Porter*, Penguin, 2022

The Sleeping Car Porter este un roman mult laudat și premiat, publicat în 2022 și semnat de Suzzette Mayr.

Acțiunea este plasată în anul 1929, iar Baxter este însoțitor de vagon, într-un tren de noapte care traversează țara. Fiind bărbat de culoare, e destul de norocos să aibă, în acea perioadă, un loc de muncă. Pasagerii îl numesc George, iar el trebuie doar să zâmbească și să dea din cap, să se comporte ca și cum ar fi invizibil. Ceea ce își dorește cu adevărat este să meargă la școala de stomatologie, iar pentru asta strânge cu greu bani.

Într-o astfel de călătorie, trenul rămâne blocat timp de 2 zile, iar Baxter trebuie să facă față unor pasageri rebeli, chiar extravaganti, cu secrete uluitoare, transformate

treptat în halucinații. Însoțitorul de bord trebuie să facă față, fără somn și fără odihnă. Când găsește o carte poștală obraznică cu doi bărbați ciudați, amintirile și dorințele lui

Baxter sunt trezite, ceea ce îi va pune slujba în pericol. Dar nu se poate despărți de cartea poștală sau de gândurile sale vinovate.

Paul Murray: *The Bee Sting*, Penguin, 2023

Scriitorul irlandez Paul Murray a adunat multe elogii anul trecut pentru romanul *The Bee Sting*. Povestea fascinează prin stil, unul fabulatoriu, care aduce o serie întâmplări incredibile, în derularea nespectaculoasă a unei vieți banale. O familie peste care au dat ghinioanele și un suspans creat cu multă artă, compun cu vervă o poveste, în care umorul și imaginația debordantă sunt două dintre ingredientele jocului epic.

Măsura sinelui

Doina Ruști

În studiul intitulat *Înțelepciunea dragostei* (Ed. de Vest, 1994) Alain Finkelkraut interpretează tezele lui Lévinas, pornind ca și el de la povestea lui Oblomov. Celebru personaj al lui Goncharov ilustrează, în opinia lui Lévinas, existența ca *povară* și nu ca stare de grație, deoarece lena lui monumentală exprimă încercarea omului de a evada, de a scăpa din existența în care este *innămolit* prin destin. Văzând în inerția lui Oblomov un protest împotriva condiției omenești, Finkelkraut spune:

„Mai mult decât un simbol social sau indicele unei nevroze, letargia sa este o experiență ontologică. Fugind de toate intrigile, inaptr pentru marile tragedii, Oblomov stă măturie despre această tragedie fundamentală: din oboseală sau atonie, omul se dă în lături din fața existenței, își târăște picioarele, ar vrea uneori să spună *ajunge!*, dar orice evadare e imposibilă: omul este prins în ființă.”

Așadar, indirect, oblomovismul propagă ideea că obligația ființei este de a ieși spre Celălalt, de a căuta salvarea prin întâlnirea cu altul. În fond, visul adânc al

ființei este de a scăpa de sine, mai precis, de *fatalitatea întoarcerii în sine*, cu zice Jung. Însă, alteritatea presupune o confruntare care evoluează de la sentimentul punerii sub acuzație, la pierderea identității și la sentimentul generat de luarea în posesie a Celuilalt. Consecințele oricărei întâlniri se plasează în sfera evoluției, fenomen studiat cu precădere de psihanaliza modernă. De altfel, Jung chiar decretează în acest sens: „Apropierea reciprocă a oamenilor produsă de o atare comunitate are drept efect o intimitate psihică care la rândul ei are tangențe cu sfera instinctuală personală a iubirii umane și de aceea ascunde în sine anumite pericole”. Principalul pericol constă, în termeni finkelkrautieni, în aventura emotivă a ființei preocupate de exterioritate. Afectiv, nevoia de Celălalt se convertește în solidaritate, în euforică participare la bucuria Celuilalt, sau dimpotrivă în egoism, sau în ură atroce față de Celălalt; ambele situații (adeziunea și ura) sunt manifestări firești ale alterității. Ca și în alte studii, Finkelkraut se arată interesat de fenomenologia existenței istorice, sau cum spune adeseori, de *dramele mărunte* care definesc atitudinea colectivă de-a

lungul timpului istoric. Referitor la veacul al XX-lea el remarcă atonia din primele decenii, dorința de colectivizare spirituală de la jumătatea secolului, dar mai cu seamă nevoia de individualizate sub deviza cărei se termină mileniul al II-lea. Două perspective aflate într-o relație antinomică i se par dominante la ora actuală: „Egoismul sacru proclamă aspirația ființei de a se emancipa de sub jugul dragostei.” Finkelkraut își argumentează ideea atât prin evenimente istorice binecunoscute, cât și prin apelul la capodopere ale

literaturii universale, urmărind în mod constant aceste două tendințe fundamentale, care în fond pot fi definite mai simplu ca pierdere a identității prin uniformizare (în perioada de socializare exaltată de la jumătatea secolului), dar și ca individualizare prin raportarea permanentă și egoistă la Celălalt, la insul privit nu atât ca frate cât ca măsură a sinelui.

Tezele lui Finkelkraut m-au interesat mai cu seamă pentru simbolurile care definesc relația dintre individ și colectivitatea căreia îi aparține genetic.

chef

Invitație seară încinsă chef prima dată la ei ajung cu întârziere

atmosferă afabilă apartament imens în/lângă mall baie uriașă cu parchet lucios bibliotecă sofa somptuoasă geamuri imense care văd spre mall oameni trecând/cumpărând mucuri de țigări aruncate pe trotuar scrum dezintegrat în aer abur întunecat ținut în lumini colorate stroboscopizat apartamentul se rotește încet/trosnește ne poartă în sus/ne depune ne include ne digeră bucurie bancuri deochete sentiment de bine loc de întors/lărgime

în baie ca să mă schimb/curat mă verific în oglindă guler corect/sprâncene agere energie subită/mişcări în forță sânge trezit/gonit turbat prin vene poftă de descărcare furie necanalizată/pumn în faianță piele plesnită pe mont/crăpată nedumerire o nouă privire în oglindă presentiment mă oblojesc liniștire/revenire

Sorin Smărăndescu

în living băut aprind un șomoig de șervețele/hârtie pentru o țigară udă și ruptă/recuperată hârtia arde într-o farfurie/castron multă cenușă scrum ud/băltit

penumbră cristina intră intempestiv vreau să pun resturile arse în balcon cristina trece peste geam în balcon/nemulțumită gază depune farfuria insist să curăț/trec și eu în balcon iederă/ferigă lavete/șervețele farfurii murdare revenim în baie/cameră îmi arată o vitrină cu peretele de cărți pasiunile albume groase și lucioase/multe discuție lungă și amuzantă

literatură/cultură instructiv flirt nepregătit/precipitat ne apropiem foarte tare săruturi-așteptare da/nu amețeală cristina zâmbește/pleacă

șpriț/campari multă gheață lămâie ecran lcd privire fixă/capsată imagini sacadate/videoclipuri boxe nemulțumire fără sursă/difuză suspiciuni neidentificabile figuri de dans florin/se întâmplă ceva panică supervizez elegant/calculat îngheț tăcere/raționalizare gelozie absurdă sentiment de entuziasm isteric/brusc nu-mi găsesc bricheta aer curat la geam cafea/țigări manșete/mânci suflecate

Douăzeci și patru

Al Zubaidi Fatima

„Un dentist s-a îndrăgostit de un artist pentru că i-a vrut dinții. În palmă să îi pună, să îi ascundă în pumn înveliți printre degete, să răpească glasuri iubitoare și să facă extracții în inimă până când nu mai rămâne nimic acolo, doar un gol. Să pătrundă cu mâna stângă plină de întuneric adânc în gură, fără anestezie înainte. Să înceapă să rupă din coaste, să scuture plămâni până când pacientul nu mai poate să respire. Artistul, păcălit de propria bunătate și sufletul ce-l poreclește prea des în ultimul timp drept „prost”, a văzut, a întâlnit și a căutat nenumărate cabinete de stomatologie și – căci până la urmă artistul e artist, l-a ales pe cel mai nepotrivit. Pe cel care o să-l rănească cel mai tare. „Mă doare, mă doare”, degeaba urlă artistul fără cuvinte. Faptele au fost deja împlinite, inima de mult smulsă din piept, respirațiile înfundate de amărăciuni, gura uscată, sufletul arzând în frunze uscate călcate în

picioare de trecători. „Am vrut doar să iubesc”, spune el. „Să-mi fie drag de un muritor”, adaugă sufletul. Dar cu ce preț am ales conștient să te văd drept soare, când tu mi-ai provocat doar furtună? Cu ce preț mi-am vândut pe gratis timpul, oportunitățile și cuvintele, când puteam să te las să rămâi doar un dentist al cărui prag nu-l voi trece vreodată? Cel mai rău e că tot pe mine dau vina. Tot pe mine mă învinuiesc pentru faptul că de fiecare dată mă faci să mă simt ca și cum nu sunt de ajuns. Niciodată destul de bună pentru tine, niciodată destul de frumoasă, niciodată destul încât să-ți fiu alegeră, ci doar o poate altă opțiune, dintre mii și mii. Încep să cred că mă vezi drept o carie ce nici măcar nu merită o amărâtă de plombă. Cu ce să mai plătesc? Am plătit deja cu minute, ore, săptămâni, luni, ce să-ți mai ofer? Când m-am pus pe tavă printre ustensile și am așteptat să mă iei. Poate că într-un univers

utopic alegeai să-mi fii loial. Să pui de-o parte impulsul și obișnuința de a smulge dinți și să mă iubești. Cu totul. Nu doar pentru gură, nu doar pentru trup. Piramidele nu le-am văzut niciodată și cumva ajung să văd iar numai triumfiuri. Mă amesteci printre alte fete, fără milă și fără voia mea mă faci să fiu doar o parte a unui triumfi amoros. Ca și cum nu sunt om ce merită iubire. Ca și cum nu ți-am fost pacient loial. Mă doare mai tare sufletul, mi se strânge și îmi plânge inima – doare mai tare decât lipsa dinților. Doare. Proastă am fost că

am sperat că o să folosești un pansament, că o să-mi aglomerez până la refuz gura cu vată și o să mă pupi pe frunte, așa cu fața umflată după ce tu m-ai rănit. Am fost oare un om prost sau doar un artist? Tot ce știu e că nu mai merg la dentist. Nu promit, căci știu că de aş promite, mi-aş încălca promisiunea. Încă sper ca într-o zi să-mi dea cineva de acolo de sus măcar douăzeci și patru de ore într-un univers utopic cu tine. Și ce e cel mai rău e că sper ca ziua aceea să fie mâine, dacă nu s-a putut astăzi și – încă mă doare prea tare.”

Ritual

Dimineța, viața se zvârcolește între cele două și șapte minute de așteptare ale magistralelor. Un tip între două vârste își soarbe cafeaua dintr-un pahar de carton. La subraț poartă un registru greu, gulerul bășos al cămășii îl zgârie pe conștiință. Astă-noapte a rămas într-un pat străin pentru o doză de normalitate. Fabulez! E un funcționar oarecare, cu o viață oarecare. Cu toate acestea, nu s-ar bucura și el, oare, de-o noapte în brațele unei alte femei, pentru care să fie din nou întreruperea forțelor naturii?

Pantaloni scurți, ici colo, mărar expus frivol printre costume sobre, fuste scurte, în zadar suflă viforul de dinaintea trenului. Lipsa de timp e un pretext pentru efervescența cafelei. Două trenuri anterioare încap într-unul, nou sosit. Se circula greu și umed. *Atenție se închid ușile!*... conservei, adaug eu cu ironia celor mai

Călin Dengel

dramatice accidente, care s-ar putea produce în transportul subteran. O frână bruscă și aş putea ateriza la picioarele, interminabil de ceruite, ale unei domnișoare sau în decolteul generos al unei doamne planturoase sau, în cel mai rău caz, în brațele puternice ale unui tip încruntat că nimeni nu-i apreciază fibra. Până la prima ține cât o fabulație.

Schimb magistrala. Cumpăr sandwichul regulamentar, sticla de apă regulamentară și adopt mima regulamentară. Plictisul e cea mai convenabilă mască. *Blend in,*

expectativă, dacă vine și azi, deja este un fenomen. Trăsături fine, plete brunete, în haine negre. Geanta atarnă grea de umăr. Cu pași mărunți și repezi, ca după o schemă invizibilă a pardoselei, ocolește obstacolele umane, cât mai aproape de perete. Se oprește mereu în capătul din față al vagonului 3, chiar dinaintea ușii. Am trecut de-atâtea ori prin locul acela și jur că pe jos nu e un semn. Putea obișnuinței, mă gândesc. Uite, vine trenul. Se coboară, se urcă. Ea rămâne nemișcată, privind vârful pantofilor, cu o grimasă. Însă, dacă mecanicul anunță că trenul staționează două minute, se urcă placidă, trece prin burduf cu aceiași pași calculați și iese pe prima ușă a celui de-al doilea vagon, cu aerul unui om renăscut. Merge, apoi, relaxată, fluturând brațele gracile.

Dacă anunțul mecanicului nu-i dă apă la moară, se întoarce militărește și urmează aceeași cale înapoi, cu aceiași pași mărunți,

apoi se avântă în rotitoare și dispare. Am urmărit-o eu!

Mai e puțin. Iat-o! Privește schema care se desfășoară înainte și o urmează riguros. Azi e aglomerație. Locul îi este ocupat de individul cu guler bășos, care soarbe din cafea. Așteaptă lângă perete următorul tren. Aștept și eu. Cum se eliberează, se și infinge la marginea peronului, în locul jinduit. Eu, în urmă ei. Nemișcați, suntem sufocați de mulțimea nouă. Nici nu bănuiește că i-am dat șah. Trenul vine găfâind. Ușile se deschid. Puhoiul iese, puhoiul intră. Mecanicul se aude dogit în difuzor. Ea urcă secondată de mine. Trece prin burduf. Trec și eu în urma ei. Se apropie de ușa următoare. Ceilalți o împiedică să iasă. Ușile ni se închid în nas. Șah mat!

Urmează stația... Cu mâinile lipite de geam, tremură. O lacrimă își caută drum spre colțul gurii. Aud slab: *M-a răpit. Șarpele m-a răpit.*

Elogiu prieteniei: *Inseparabilele*

Lucreția Lixandru

Simone de Beauvoir,
Inseparabilele, Litera, 2020

Prietenii ce trec din copilărie spre vârsta adultă sunt la fel de rare și de prețioase ca florile de primăvară, iar o prietenie ce a marcat destine, deși încheiată prematur, este cu atât mai demnă de neuitare.

Așa se face că unul dintre volumele postume ale lui Simone de Beauvoir, *Inseparabilele*, vorbește tocmai despre prietenia dintre viitoarea scriitoare, filosofă și activistă feministă și Élisabeth Lacoïn, pe care o alinta Zaza. Romanul este o confesiune intimă și profundă despre valoarea pe care prietenia o are în evoluția și dezvoltarea unui om, André și Sylvie, alter ego-urile celor două fete, cunoscându-se și

împrietenindu-se în Parisul anilor '20 ai secolului trecut.

Cartea este o incursiune intimă în dinamica prieteniei dintre André cea curajoasă, inteligentă și mereu pregătită să ceară vieții mai mult decât li se oferea femeilor la acea vreme, și mult prea sensibilă Sylvie, constrânsă de presiunile sociale și de toate obligațiile cu care venea creșterea într-o familie conservatoare a anilor '20 ai secolului trecut. Deși aparent din lumi diferite, cele două fete erau animate de aceeași dorință de a sfida condiția femeii din societatea în care trăiau, și de aceeași dragoste pentru literatură, filosofie și artă.

Romanul este scris într-un ritm alert, care te ține captiv între paginile sale de la prima până la ultima, și tratează, sub pretextul cronicii unei prietenii profunde, condiția femeii

în Franța interbelică, importanța relațiilor interpersonale în raport cu constrângerile societății, dar și teme precum importanța legăturilor cu ceilalți în căutarea sensului personal, sau raportul dintre autonomie, identitate și libertate.

Un roman de neratat, *Inseparabilele* vorbește, dintr-o perspectivă profundă, umană și emoționantă, despre puterea prieteniei, despre impactul pe care prietenii timpurii îl au asupra dezvoltării

intelectuale și emoționale, dar și despre lupta de găsire a împlinirii și păstrare a autenticității individuale într-o lume opusă femeilor. Fie că ești una dintre admiratoarele lui Simone de Beauvoir, fie că ai în preajma ta adolescente interesate de curentul feminist, sau poate pur și simplu îți dorești o lectură ușoară și captivantă despre două prietene bune, *Inseparabilele* este răspunsul perfect pentru oricare dintre aceste situații, și chiar mai mult.

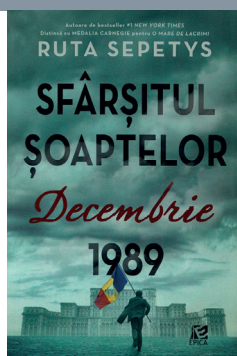
Șoapte, strigăte și o confesiune

Miruna Vasiliță

Ruta Sepetys, *Sfârșitul șoaptelor*, Decembrie 1989, Epica, 2022

Poveștile plasate în perioada comunistă ocupă rafturi întregi în librării și biblioteci. Pe de o parte, e firesc, date fiind rănilor adânci pe care le-a lăsat în urmă regimul. Unele au început să se vindece, altele încă supurează. Și totuși, nu îmi pot înfrâna strângerea de inimă pe care o simt ori de câte ori trec pe lângă aceste șiruri de cărți. Îmi vine să oftez și să merg mai departe. Nu este comunismul un subiect obosit, epuizat? De ce ne este atât de greu să îl depășim?

Acestea erau gândurile mele atunci când am văzut coperta romanului *Sfârșitul șoaptelor. Decembrie 1989* de Ruta Sepetys. Am deschis rapid cartea la final și am aruncat un ochi peste nota autoarei și secțiunea de cercetare și surse. Scriitoarea crescută într-o familie americană de origine lituaniană părea să-și fi făcut temeinic temele. Dar reușise să surprindă esența societății românești de atunci? Era povestea ei

convingătoare? Am decis să-i acord o șansă și am început să o citesc cu maximă atenție, dorindu-mi să pot declara la final că nu, nu are suficiență forță. Ce a urmat a fost un bun prilej de reflecție.

Romanul îl are în centru pe Cristian, un licean de 17 ani. Trăiește împreună cu părinții, sora mai mare și bunicul în cartierul Sălăjan, într-un apartament minuscul. Este pasionat de limba engleză, are o mulțime de dorințe și, mai ales, o mulțime de întrebări despre ceea ce îl înconjoară. Evenimentele din viața lui se precipită, căpătând accente dramatice și culminând cu izbucnirea revoluției din 1989, la care ia parte.

Represiunea din partea statului, de care Cristian devine conștient în mod acut pe parcursul acțiunii, se reflectă în familie, adolescentul fiind îndemnat să nu aibă încredere în nimeni și să vorbească în șoaptă chiar și acasă, întrucât orice discuție ar putea fi ascultată. În împrejurări tulburi, el este șantajat și racolat de Securitate, devenind ceea ce urăște cel mai mult: un turnător. Dar nu este singurul și își dă seama că totul este un joc al aparențelor. Ruta Sepetys adaugă profunzime psihologică acestei scindări a personalității lui Cristian. Aflat mereu în gardă, vigilent și bănuitor chiar în privința propriei familii, singurele momente de autenticitate pe care nu i le poate lua nimeni rămân acelea în care își scrie gândurile într-un caiet. Momentul 1989 marchează sfârșitul șoaptelor și începutul strigătelor: de revoltă, de luptă, de libertate. Dar această descătușare vine cu un preț enorm pentru eroul nostru, iar transformarea lui, de la un adolescent naiv la un tânăr matur și curajos, dornic să pună un ideal deasupra propriilor nevoi, este

emoționantă, puternică și reprezintă punctul forte al romanului.

Autoarea își scrie întreaga poveste cu nerv, iar atmosfera apăsătoare a acelor ani este construită cu migală, fiind credibilă, vie. Singurul detaliu frustrant al scriiturii ei este repetarea prea frecventă a anumitor aspecte care descriu această atmosferă: frig, întuneric, cenușiu, frică, foame.

După ce am închis cartea, m-am gândit la ecourile comunismului vizibile în prezent, în gesturi mărunte, păreri și comportamente. Cei cu părinți educați în acea perioadă știu la ce mă refer. Ei au trăit din plin ororile comunismului, noi, în schimb, am trăit cu urmele adânci lăsate de regim în sufletele lor. Poate că acesta este motivul real din spatele obiceiului meu de a evita poveștile plasate în perioada comunistă: nevoia de a mă distanța de ceva ce m-a afectat indirect, dar serios. Felul în care s-au schimbat mentalitățile la nivelul generațiilor m-a fascinat dintotdeauna. Dar analiza aceasta ar fi foarte amplă și este, oricum, o cu totul altă poveste.

Alb cât vezi cu ochii

Daniel Paul-Golban

Filmul islandez *Alb cât vezi cu ochii* (2019) în regia lui Hlynur Palmason începe cu cadrele noii case în care protagonistul și nepoata sa încep să locuiască. Un moment special se conturează între cei doi când în casa în curs de renovare pătrunde un cal sălbatic, iar fata se bucură de vederea animalului. Momente de acest gen revin pe parcursul filmului în care relația dintre bunic și nepoată se consolidează (precum casa în care locuiesc). Exemplară este construcția personajului Ingimundur (jucat de Ingvar E. Sigurdsson), un polițist obsedat de moartea soției sale. Obsesie care îl duce până în punctul

în care îi pune și pe cei dragi în pericol. Semnificativă este ideea de *mort viu*, după cum reiese din povestea de groază (după tradiția saga) pe care i-o spune Salkäi. Motivul poveștii este ficatul pe care omul din mormânt dorește să îl recupereze. Mortul viu este chiar Ingimundur care trece granița a ceea ce este considerat social acceptabil: ia cu sine documente importante de la lucru, sparge computerul prin care vorbește cu psihologul său (ceva obligatoriu din cauza meseriei) și îi închide în celulă pe colegii săi. Abaterea este subtil creionată în scena de revoltă împotriva psihologului: faptul că transmisiunea computerizată se

întrerupe trimite la relația problematică pacient-doctor. Ingimundur pare convins că cel cu care a avut soția sa o relație este și cel care a plănuț să o ucidă. Totuși, după ce conflictul dintre Ingimundur și Olgeir apune, spectatorul trebuie să intuiească dacă a fost vorba de sinucidere sau pur și simplu un accident. Deși sensibilitatea islandeză este una puțin expresivă, aproape deloc emoțională, Sigurdsson reușește să creeze un rol care te pune pe gânduri multe ore de la vizionarea filmului. Scena finală, foarte dificil de jucat, în care apare fosta soție, ține de gândirea retrospectivă a protagonistului, în care se pare

că acceptă până la urmă moartea ei. Pentru rolul său, Ingvar E. Sigurdsson a fost recompensat cu *Premiul TIFF pentru cea mai bună interpretare* în 2019.

Nostalgia frumoșilor ani ai copilăriei

Andrei Bulboacă

Întotdeauna voi saluta cu bucurie, spectacolele care aduc în fața publicului operele canonice ale literaturii române, reinterpretate sau regândite pentru ca mai tinerii sau mai vârstnicii spectatori, să se bucure de o viziune proaspătă a lor. O idee excepțională a proiectului tnb.edu a fost aceea de a prezenta autorii care au îmbogățit cu operele lor literatura română. Dacă primul proiect a fost cel cu spectacolul Caragiale Altfel, interpretat de către Nicolae Urs, de această dată a fost rândul lui Ion Creangă, interpretat genial de către Vitalie Bichir, să iasă la rampă. Spectacolul *Amintiri din Copilărie* este un omagiu emoționant, însă în același timp plin de umor, adus autorului din Humulești, ale cărui povești și povestiri au rămas în memoria fiecărui român. Actorul intră în pielea lui Creangă și prezintă câteva dintre momentele celebre ale *Amintirilor*, nu într-o manieră didactică ca la școală, ci cu o virtuozitate actricească, ca și cum în fața ta ar fi fost chiar autorul original. Există și proiecții preluate din manualul *Învățătorul Copiilor*, cu precădere din anatomie, și o voce din off care

le narează, prin urmare reprezentarea are toți factorii, pentru a-l integra pe spectator în poveste.

Această tipologie de spectacol este foarte benefică și pentru cei mici sau liceeni, pentru că îl pot vedea pe Ion Creangă într-o altă lumină, sau mai bine spus îl pot vedea umanizat. Dincolo de felul în care opera este predată la clasă, în momentul când vezi în fața ochilor tăi pe actorul care interpretează poveștile, poți înțelege mai bine creația. Din capul locului menționăm că nu este o

montare per-se a *Amintirilor*, ci un one-man show, prin care ne sunt povestite cele mai importante momente din opera autorului. Ce este de apreciat la viziunea spectacolului, este că nu are nevoie de o scenografie complicată sau de artificii regizorale pentru a se apropia de inima publicului, ci totul este realizat din măiestria actorului. Dacă mai multe inițiative de acest gen ar fi reprezentate pe scena teatrului, cu autori care să povestească despre ei și opera lor într-o manieră atractivă, operele

din literatura română nu ar mai fi o corvoadă pentru elevi, iar interesul și curiozitatea pentru teatru ar putea fi stărnită. Privind publicul prezent în sală, se poate vedea că indiferent de vârstă, povestirile lui Creangă încă mișcă ceva în sufletul fiecăruia dintre noi, indiferent dacă am copilărit la țară sau la oraș. L-am putea considera și un spectacol-nostalgie, asta pentru că cu siguranță, ne face pe mulți dintre noi să ne amintim de vremurile copilăriei și de boacănele pe care le făceam atunci. Dincolo de aspectele umoristice, se pot observa și momentele mai dramatice din viața unui copil, cum ar fi dificultățile vieții la țară, sau momentul când Nică nu își dorește să plece sub niciun chip din casa părintească. Aceștia au făcut tot posibilul să indiferent de greutate, copilul lor să fie cineva în viață, lucru care s-a și întâmplat, el rămânând în memoria românilor chiar și după 135 de ani de la trecea sa în neființă. Dacă Ion Creangă s-ar fi aflat în sala cu siguranță ar fi aplaudat în picioare interpretarea lui Vitalie Bichir. Spectacolul este un omagiu impresionant adus unui autor atât de iubit de cititorii de toate vârstele.

Trista chermmeză a scriitorului Victor Cilincă

Nicolae C. Ariton

Victor Cilincă, *Quermessa*.
Lupoaica mărilor, Eikon, 2022

În urmă cu ceva timp, s-a stins din viață prozatorul și dramaturgul gălățean Victor Cilincă. Cu ocazia ultimei întâlniri cu Victor Cilincă, din septembrie 2022, la Tulcea, mi-a înmănat ultima sa carte (ultima și la propriu și la figurat), „*Quermessa*” care, la rândul ei, are o poveste la fel de captivantă: publicată mai întâi în foileton, în cotidianul „*Viața liberă*” – Galați, în perioada 2010-2013, a fost tipărit într-o primă ediție în 2014, la Editura Axis Libri, iar în 2022, la Editura Eikon.

Acțiunea începe ca o lovitură de tun, de la bordul unei nave de pirați, pe la anul o mie șapte sute și ceva, când o contesă spaniolă – Isabella de Maljunction, cam scăpată, dar tânără și plină de nuri, se trezește văduvă și moștenitoare a unui galion putred, plin de datorii. Salvarea, vorba vine, „vine” de la pirații mauri care atacă Cadizul, portul negustoresc, de altădată și turistic, de astăzi. Ajutată de câțiva servitori, mai mult sau mai puțini loiali și „căpătați” cu o duzină de „novice”, de 18-19 ani, ce se pregăteau să înceapă

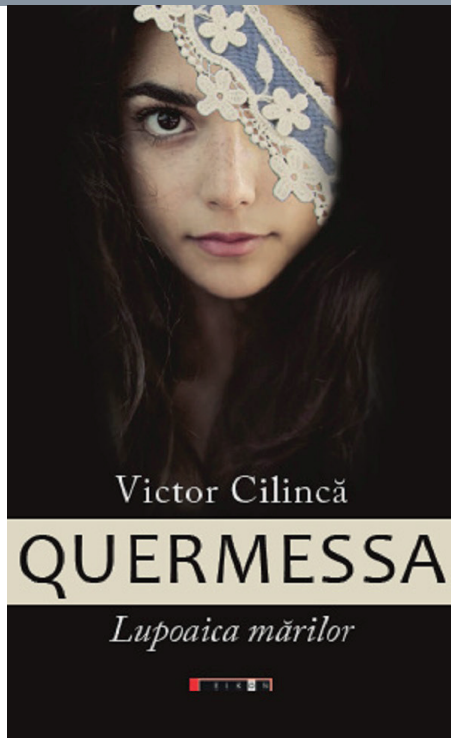
viața mânăstirească, Dona Isabella se imbarcă val-vârtej la bordul galionului moștenit și care plutea doar grație divine și bunăvoinței autorului.

Victor Cilincă se dovedește a fi un mare meșter în crea o atmosferă ambiguă în care aventura și exotismul se află așezate pe primele rânduri ale „sălii de

spectacol”, dar ele sunt diluate și involburate de un limbaj dulce oriental, susținut însă cu o documentație solidă din lumea marinărească, pentru că și autorul a fost o perioadă din viață marinar și scafandru.

Cititorii mai curioși vor căuta degeaba trivialul, promiscuitatea sau violența care ar trebui să ne

însoțească autorul în această lume a piraților. Cilincă doar ne sucește mințile cu fraze îmbârligate și cuvinte întortocheate, scrise parcă de un autor sud-american – și nu de unul sud-moldovean –, parcă pentru a ne aduce aminte că viața în Tanger nu era nici pe departe la fel de dulce precum cea din Moldovlahia fanariotă. Parcă mai cedează din când în când, și-i scoate un ochi Donei Isabella, care prea arăta ca o „starletă” de la Hollywood (până și chipul de pe coperta cărții este al unui model spaniol pe nume tot Isabelle) și mutilează o parte din novicele în ale călugăriei, sau, pur și simplu, le omoară. Aceasta se întâmplă de pe la jumătatea cărții, când autorul, supărat din motive pe care nu le vom afla niciodată, începe să-și căsăpească personajele. Pare că Cilincă vrea să rămână doar cu cei care îi merită încrederea sa scriitoricească, și pentru siguranță ne căptușește cu singurul personaj autohton, un moldovean vânjos, mare iubitor de cai. Moldoveanul Alisandru poate fi considerat un alter-ego al scriitorului: arătos, cinstit, bărbătos, om de cuvânt și tăcut, aici având de-a face cu o hiperbolă, pentru că nu există moldovean tăcut.

Întâmplarea

Andrei Stoleru

întâmplarea a făcut să mă îmbăt, într-o perioadă în care dezvoltasem o oarecare rezistență. și nu vorbesc de beția ordinară care se simte și a doua zi, deseori mult mai groaznică. mă refer la beția sentimentelor, din care nici acum nu mă trezesc. mă refer la mahnirea de care am parte zilnic, datorită ție.

Sonetul Roșiei

Violeta Popa

O chiar și Roșia se-ascunde
În vrejuri grele grandioase
Miresme stenice profunde
Îi stau de pază de mătase
Culoarea ei te ispitește
Iar forma când rotundă când
Hm cardiacă provocând
Narcoticul îndemn trăiește
Sunt împreună derizorii
În comparație c-un gust
Cuceritor măreț în glorie
Te poartă miezul lor august
Eu sunt lectură de secunde
O chiar și Roșia se-ascunde

Premiile Ficțiunea, ediția a III-a

Revista *Ficțiunea* și Asociația Creatorilor de Ficțiune (ACF) anunță nominalizările pe anul trecut pentru Premiile Ficțiunea.

Reamintim că ACF promovează forme hibride ale artei, considerând că limbajele creatorilor din diverse domenii se află în armonie.

Ca urmare, Premiile FICȚIUNEA își propun să recompenseze artiști valoroși din varii domenii, unii dintre ei regăsindu-se și în paginile revistei.

1. Premiul pentru cea mai bună poveste

- *Libertate*, LM, de Tudor Giurgiu, LIBRA Film
O poveste cinematografică despre anarhie și haos, alertă, excepțional lucrată, cu imagini memorabile, nerv și mesaj estetic.
- *Păturica roz* de Marius Balo, Litera, BPC
O poveste originală despre 8 ani de închisoare în China, cu scriitură convingătoare și mesaj social.
- *Evadarea tăcută*, spectacol semnat de Oana Pellea, după memoriile Lenei Constante, TNB
O confesiune scenică de forță, impresionantă și un mijloc insolit de punere în valoare a unui volum de memorii despre supraviețuire în comunism.
- *Experimentul Pitești*, LM independent, r. Victoria Baltag
Ecranizarea unui episod tenebros din istoria comunismului, într-un mod convingător, cu înnoiri cinematografice.

2. Cel mai bun personaj

- Personajul colectiv din spectacolul *Anomalia*, Teatrul Național Marin Sorescu. Concept, regie, muzică, coregrafie: Natasza Sołtanowicz; text, dramaturgie: Joanna Kowalska.

O tipologie insolită, hibridă, avangardistă și un concept de autor.

- Tata Moșu din romanul *Hoțul din Curtea Miracolelor* de Adrian Majuru, Litera, BPC, 2023, colecția
Personaj care aduce alături informație istorică, literatură și senzațional, într-un roman-document.
- Alexandru din *Mierea neagră*, roman de Dan Pleșa, Vellant, 2023
Alexandru are capacitatea de a trăi toate experiențele la maxim, iar tipologie ilustrează istoria postrevoluționară.
- Personajul Ioanei Calotă din „Decameron 135666”, de Alexander Hausvater, Teatrul Dramaturgilor Români București
Un personaj expansiv, expresiv și plin de resurse emoționale.

3. Cel mai bun final

- *Boss* LM, r. Bogdan Mirică.
O poveste cinematografică marcantă, cu final elaborat și bine pus în valoare.
- *Diavolul din Freisetzburg* de Roxana Ruscior, Litera, BPC, 2023

Un final cu miză morală, bine scris, care schimbă spectaculos direcția faptelor.

- *Mai puțin decât dragostea* de Bogdan Crețu, Polirom, 2023.
Un final tradițional, bine scris.
- *Neuroleptic* de Dorian Dron, Litera, BPC, 2023
Romanul adună în final toate firele poveștii, cu talent, cu forță epică.

4. Narativul vizual

- Universul lui Salvador Dalí ARCUB
Un concept artistic unic prin varietate, unitar și impresionant
- Omul-poveste: Bogdan Simion (Cobzarul)
Cea mai epică prezență din spațiul cultural românesc, Cobzarul a creat nu doar un brand, ci și o poveste fără sfârșit, despre muzică, literatură și dorință.
- Muzeul Frustrărilor, instalație muzeală de Diana Buluga, Ioana Ofelia, Alexandra Felseghi și Alina Bradu-Pintea (teatru, film, muzică, fotografie, scriere dramatică și arte vizuale), Casa TIFF, Cluj. 17-26 11 2023
Un proiect insolit, hibrid, deschizător de perspective.

- Simona Andrei – foto-reportaj pentru spectacolul *Fluturi* – *aveau miros de iarbă crudă* de Andrei Velea.

Simona Andrei are capacitatea rară de a crea personaje și o narativitate fotografică.

5. Premiul revistei

Se anunță în ziua decernării premiilor.

6. Proză scurtă

- Căruțașul viselor* de Narcis AMARIEI
Foileton. Nr. 186/97 (serie nouă), 2023
- Bazarul* de Petre NECHITA
Flash fiction, Nr. 186/97 (serie nouă), 2023
- Bietul Matei* de Simona Scarlat
Nr. 185/96 (serie nouă), 2023
- Plagiat* de Adrian LESENCIUC
Nr. 181/92 (serie nouă), 2023
- Vida la vida* de I. R. ROMAN
Nr. 174, 2023
- Domnul Stan* de Alex STOICESCU
Nr. 169/81 (serie nouă), 2023
- Călătorie în jurul corpului* de Miruna VASILITĂ
Nr. 150/61 (serie nouă), 2023
- Hazaika* de Iulia MICU SIMUȚ
Nr. 163/75 (serie nouă), 2023
- Sindrom vestibular și o ușă deschisă* de Angela BACIU
Nr. 156/67-68 (serie nouă), 2023
- Daria* de Liviu G. STAN
Nr. 148/59 (serie nouă), 2023

Juriul este alcătuit din: Adriana Irimescu (actriță), Cătălin D. Constantin (conf. univ. dr.), Narcis Amariei (scriitor), Ileana Marin (prof. univ. dr.).

Din partea revistei *Ficțiunea*, pentru premiul revistei și selecția de proză scurtă: Cristina Bogdan (conf. univ. dr.) și Ciprian Handru.

Verbe. 12. Povestirea

Petre Nechita

M-a prins atât de tare povestea, că mi s-a făcut poftă de-un vin acrișor, de țară. E partea neimportantă din proză, dar uite că tocmai asta m-a agățat. Mi-am imaginat cânilor alea pline cu lichidul rubiniu, le-am auzit ciocnite și chiar le-am mirosit. Așa c-am coborât să cumpăr ceva asemănător. La chioșcul de la parterul blocului au un singur sortiment. Vin la pet de doi litri, cu zahăr adăugat.

Traversez spre Penny, nu fără să înjur vreo trei șoferi care gonesc pe zebra, chit că-i vizibilă de la o milă. Pun piciorul cu grijă pe fiecare marcaj alb și mă uit înspre mașinile oprite. Mereu caut semnele vreunui nebun care vânează pietoni nevinovați din spatele volanului.

O iau pe partea cu parcul și la Petrom, acolo unde trotuarul se îngustează, o femeie iese din mașina parcată și mă întreabă de numărul 21 de pe Alea Brazilor. E printre blocuri, dar nu știu să-i indic precis. Ea e lângă portiera din stânga și vorbim peste plafon.

Nu, n-are legătură cu strada Brazilor, explic și arăt înspre mall. Strada e într-o parte, alea în cu totul alta. Cartiere diferite. Are geamurile deschise la mașină și din interior vine un miros artificial de vanilie. Îmi întorc privirea, caut spre cei din apropiere. N-o putea sechestra pe altul? Dar nimeni nu ne bagă în seamă, chit că pietonii se tot scurg prin buza benzinăriei.

O ambulanță vruiește pe bulevard. Niște puști se imbrâncesc și unul o rupe la fugă, mai s-o lovească pe femeie. Eu dau să plec, fac un pas și șterg portiera cu marginea gecii. Dar ea mai zice ceva, ocolește mașina, iar eu îmi strâng haina – deși e cald, enervat de întrerupere. Nu poate să bage pe GPS? O vedea că vreau să fug?

Mă scuz, însă femeia turuie, deschide portiera și bălmăjește ceva. Mi-au furat poșeta, zice mai clar, apoi țipă.

Aproape că simt gustul vinului, sunt la un pas de un pahar mare, aromat. Și uite că n-ajung la el. Mă roagă să sun la poliție. Mă scotocesc prin buzunare, dar telefonul e acasă.

Îi explic asta și intrăm în benzinărie să cerem ajutor. Atunci ea își dă seama că telefonul i-a rămas în mașină, între scaune. Ne întoarcem și până la urmă eu vorbesc la 112, dau toate detaliile. Victima, cum o numesc ei, e prea speriată.

Trebuie să așteptăm un echipaj. Accept, chit că aș prefera să fiu acasă. Imediat îmi dau seama că n-am buletinul la mine. Mi-am luat doar niște bancnote pentru că nu mă gândeam la vreo ieșire prea lungă. Vănam ceva care s-aducă a lichid acrișor și aspru de țară, ca-n povestea aia nenorocită.

Durează vreo 20 de minute până vine un Logan. Fără grabă sau sirene. Le povestim, apoi scriem pe capota mașinii câte-o declarație. Foile pe care ni le dau par salvate din vreun subsol igrasios. Îmi verifică datele prin stație. Și-apoi promit că vor face cercetări. Îmi notează și numărul de telefon. Vor cere alte detalii mai încolo, peste-o zi, două.

Mirosul amestecat de hârtie și cerneală îmi umple nasul. Sunt acasă, cu revista în mâini, fără să fi cumpărat vreo sticlă de vin. De fapt,

nici n-am ieșit, dar traseul personajului e descris genial. Face o plimbare întâmplătoare și trece dintr-o peripeție în alta. M-am simțit înghițit de viața dintre rânduri.

Știu că m-am gândit să ies, să cumpăr vinul. Dar mi-am zis că mai citesc încă puțin și... Uite că mă apropiu de final. Nu m-am mișcat din casă.

Telefonul sună.

— Salut, aud în urechea dreaptă și casc ochii. Sunt Adina, ne-am cunoscut în benzinărie. Sun să-ți mulțumesc. Buletinul și permisul erau în torpedo. Așa-mi trebuie dacă mi-am cumpărat poșetă verde ca Țoapele, nu?

Hăhăitul ei mă face să arunc telefonul. Aterizează pe mocheta, aproape de ușă. Lângă poșeta verde hidoasă.

Citise Hamsun

Inainte de prima înfățișare la proces, într-una din seriile în care fiică-sa avea pneumonie, infolită în pat, norvegianul pierduse câteva milioane la cărți, acasă la Argentoiu, directorul minei de peste calea ferată. În seara de dinainte se îmbrăcase și ieșise cu nevastă-sa în oraș, și, după ce o dusesese acasă, rămase la masă cu Ocu și cu ceilalți până dimineața. Se îngrășase de la bere și fiindcă niciodată nu ținuse cont de lucrurile pe care le mânca – tocane, ciorbe, mici cu muștar, cârnați, și, la pizzeria de lângă agenția imobiliară din centru, spaghete și pizza.

Își lăsase mașina în fața casei și pornise pe jos, spre terasa de lângă școala primară din centru, fiindcă nu strânseseră încă scaunele, chiar dacă mirosul toamnei fusese adus de vânt în oraș. La

început ruginiseră frunzele, în parc, și sălcile dintre blocurile din spatele primăriei se scuturau. Cel mai rece era în Aeroport, cartierul sudic al orașului, rămas cu numele după ce Luftwaffe amenajase o pistă cu hangar, în timpul războiului, și în Colonie, cartierul botezat după ce austro-ungarii aduseseră primii mineri cehi, unguri și slovaci, începuse să se lase ceața peste casele apropiate de râul de munte care străbătea Valea. Norvegianul se așezase pe scaunul de plastic al terasei, care imita o împletitură de trestie, așteptându-l pe Argentoiu, rotindu-și neliniștit privirea în sus, de-a lungul șoselei principale care străbătea orașul, numărând apoi geamurile blocului turn de peste drum, primul de lângă primărie.

După ce vânduse mașinile dintr-un garaj și un scripete de mină

Daniel Antohe

curățat de rugină, vopsit și apoi trecut prin acte ca nou, își cumpărase o mașină mai scumpă. Noaptea și le pierdea iar cu Argentoiu și Ocu, într-o păclă de fum de țigară cu miros de alcool. Uneori Ocu aducea femei, coborând cu jeep-ul panta unuia din cartierele sărace ale orașului, până când descoperiseră că Argentoiu avea numerele de telefon ale unora mai scumpe și mai frumoase.

Își cumpăra haine sport, chiar dacă nu fusese sportiv. În Vijnkeborg

era un club de karate și echipă de handbal, dar lui începuseră din liceu să-i placă mai mult cărțile. Citise Hamsun, Sigrid Undset și Ibsen, și apoi Dostoievski. N-ar fi știut nici el să spună de la cap la coadă povestea emigrării lui; se hotărâse să fugă din oraș, cu iluzia că ar găsi oriunde un loc unde să fie mai puțin încolțit decât acasă. Până la urmă uitase literatura și termină cu note mari la fizică și matematică, și, la sfârșitul unui Septembrie, nerăbdător, plecase.

După ce băuseră fiecare câte două cești de cafea, Raniș și Marius Argentoiu se despărțiseră, și norvegianul îl sună pentru a treia oară pe Cruce, fiindcă avea nevoie de doi oameni care să-i descarce un transport de anvelope uzate în hală.

(fragment de roman)

Mai mulți întreabă, un scriitor contemporan răspunde: Andrei Velea

În ce gen simți c-ai reușit să transmiți mai bine gândurile și emoțiile tale, în poezie, proză sau teatru? După o piesă de teatru de-ale tale, feedbackul spectatorilor îți oferă credibilitate și încredere într-o doză mai mare decât în celelalte genuri în care scrii? (Dorian Dron)

Eu cred că am nevoie de toate genurile literare... Nu pentru că nu aș fi decis dacă într-unul reușesc să transmit mai bine, iar într-altul mai puțin. Pur și simplu îmi place modul în care acel gând, idee sau acea inspirație e prinsă în fiecare gen literar, pe rând. Altfel vorbești în poezie, altfel în teatru, altfel în roman. Și toate modalitățile astea sunt fascinante. Reacțiile publicului sunt mai consistente la roman și la teatru, genuri care au mai multă priză la public. Din păcate, poezia are cel mai puțin public, și nu doar în România...

Ce scrii acum? Ce gen literar te mai bântuie? (Doina Ruști)

Acum sunt mai pasionat de textele pentru teatru (nu vreau să spun încă dramaturgie). Am impresia descoperirii unei piese dintr-un puzzle mai mare, care se numește scrisul în general. Vreau să-l descopăr în toate formele lui, ca o experiență autentică. Scrisul! Poezie, proză, teatru – scrisul e în toate, în modalități diferite. Și felul în care abordezi textul e diferit în poezie, proză și teatru. Am sentimentul unei unități și al unei experiențe holistice atunci când îmi dau seama că aș putea plimba aceeași idee prin toate genurile literare. Poate chiar o s-o și fac într-o zi: un subiect, o inspirație, un gând, o atitudine față de viață scrise mai întâi ca volum de poezie, apoi ca piesă de teatru, apoi ca roman. Romanul, care a apărut și ultimul în istoria genurilor literare, e cel mai complex. Voi reveni la el îmbogățit de

experiențe noi. Și voi reveni și la poezie, dragostea dintâi!

Când ai început să scrii romanul „a.normal”, ai avut în minte un anumit „mesaj” pe care ai vrut să îl transmiți cititorilor? Care a fost punctul de la care ai pornit? (Teodora Bălan)

Punctul de plecare a fost o experiență de viață în care am căutat ceva general uman. Cred că aici e o diferență esențială între jurnal și literatură. Nu știu dacă am avut în minte un mesaj anume, cât mai degrabă am vrut să redau trăirile autentice, poveștile a trei personaje. Mesaje are fiecare, prin propriul exemplu, prin propria poveste. Dar eu, ca scriitor, nu am urmărit unul anume. Iată un exemplu de mesaj pe care-l transmit primul personaj din carte. El reia gândurile unui filosof din Antichitate. „Socrate avea o vorbă. Nu mai știu exact cum spunea, dar ideea era că omul recomanda tinerilor să se căsătorească. Dacă vei avea o soție bună, vei fi fericit. Dacă nu, vei deveni filosof. Mă simt pregătit să îmbrățișez calea

filosofiei.” Complicate sunt căile prin care unii oameni ajung la înțelepciune

Andrei, cât de mult contează pentru tine receptarea unei cărți pe care ai scris-o? Și când spun receptare, mă gândesc la diverse paliere, de la critici literari până la scriitori și de la un public avizat până la cititorii mai puțin exersați. Părerea cui te interesează în primul rând? Și cine este primul cititor al manuscriselor tale? (Cristina Bogdan)

Mă interesează toate punctele de vedere în măsura în care simt că sunt sincere și în măsura în care deduc ceva care să mă ajute din ele. E greu de făcut o ierarhie, dar cred că cel mai mult tind să cred în părerea cititorului avizat. Pentru că, în primul și în primul rând, literatura este pentru cititori, nu pentru critici. Dar, repet, încerc mereu să citesc gradul de onestitate din spatele părerii exprimate, indiferent dacă e cititor simplu sau doctor în filologie. Și țin cont de toate reacțiile oneste, indiferent dacă sunt aprecieri

sau mai degrabă remarci negative. Și nu mă grăbesc să scriu altceva până nu am suficiente reacții despre ceea ce abia am publicat. Asta ca să înțeleg ce pot face mai bine data viitoare.

Ce teme de impact crezi că lipsesc din proza românească? De ce nu avem și noi un scriitor cu detentă de „inamic public” precum Houellebecq? (Liviu G. Stan)

Voi răspunde mai pe larg la a doua întrebare. Eu am sentimentul că ne lipsește curajul. E un soi de cuminenie care bântuie literatura noastră. Și un fel de calofilie. Nu cred că înțelegem, ca ansamblu literar, nu vorbesc de cazuri individuale, că literatura nu e despre scris, ci despre viață. Că nu trebuie să fugim de temele mari, dure, politice, că nu a fost inventată literatura pentru ca noi să ne refugiem printre cuvinte frumoase. Un spirit foarte polemic nu e încurajat la noi. La noi, lumea se străduiește să nu deranjeze. Asta e sentimentul meu. E pur și simplu un punct de vedere general. Cred că atitudinea de „capul plecat, sabia nu-l taie” explică mai multe la noi, de la felul în care ne raportăm la istorie la literatura pe care-o încurajăm.

Cum se mai scrie azi literatură? Este scriitorul încă „un om al cetății”? (Alina Bako)

Ideea de „om al cetății” implică o asumare politică. La noi se fuge de asta. Scriitorul român se simte mai comod între patru pereți decât în piața publică. În sensul de agora. Știu, generalizez. Încerc doar să creionez o imagine de ansamblu, nu să mă refer la detalii. Fugim, ca scriitori, de politică, de asumarea publică. Dar se scrie bine. E o eferescență literară. Apar autori noi, interesați. Literatura română trăiește un moment frumos azi!

Aș merge înspre Babadag

Cristina Bogdan

Spiritul lumii balcanice a însemnat câteva lucruri esențiale: fluiditatea frontierelor și, implicit, peregrinările dintr-un spațiu într-altul, diversitatea etnică și religioasă, multilingvismul. Tărâmurile balcanice poate fi gustate ca o prăjitură cu felurite straturi, în textura cărora s-au înșiropat tradițiile mai multor culturi, de la germeii traco-iliri și eleni, trecând prin feudalismul macedonean și procesul romanizării teritoriilor, până la uniformizarea propusă de cucerirea otomană. Lucrul acesta se simte, probabil, cel mai lesne, în gustul bucatelor noastre, în mare aceleași, chiar dacă diferențiate de practici autohtone de preparare sau de ingrediente (mai ales mirodenii) puțin diferite.

N-aș alege Constanța sau o stațiune de pe litoral, căci ele s-au

europenizat în valuri succesive, pentru a primi turiștii străini, începând cu anii 60-70 ai secolului trecut. Aș merge înspre Babadag, unde s-ar fi stabilit, prin veacul al XIII-lea, turcii selciucizi, deci înainte de dominația otomană asupra zonei. Acolo, în apropiere de geamia Ali-Gazi Pașa, înălțată în primul deceniu al secolului al XVII-lea, am mâncat o plăcintă cu brânză sărată (*dobrogeană*, i-am spune dinspre București) și-am băut o cafea la

nisip, de mi s-au perindat pe sub țeastă, învălmășindu-se, frânturi de imagini de la Veliko Târnovo, Mostar, Berat, Melnik sau Kotor. Peste toate plutea însă izul Bosforului și tristețea liliachie a Insulei Prinților, Büyükkada.

Din bocancii de antropolog, cred că Dobrogea se vede cel mai bine *la pas*, chiar mai bine decât din lecturi, pentru că textul așterne mereu văluri peste chipurile realității (și-așa schimbătoare). Ca

o zeiță indiană cu brațe multiple, Dobrogea îți indică mereu spre un alt spațiu care merită să fie cunoscut, pipăit și amușinat. O poți străbate cu gândul la martirii primelor secole creștine de la Niculițel sau Murighiol, îți poți da întâlnire cu Evliya Celebi la Yeni-Sale (azi Enisala), ca să călătorești împreună prin ținuturile lacurilor Razim și Babadag, îți poți ascunde privirile de vipia zilei în albastrul caselor de la Sarichioi sau în fustele și baticurile colorate ale lipovencelor, la ceasul când coboară legănat către bisericile lor, înmuiate în aceleași culori tari. Ca tanatolog însă, locul care mă atrage de fiecare dată cu puterea unui magnet interetnic și pluriconfesional este cimitirul din Sulina. Și dac-am spus Sulina, gândul îmi alunecă rapid către Jean Bart și al său *Europolis*.

O nostalgie a consistenței: Ce timp fără vreme de Ion Dogioiu

Sorin Iagăru-Dina

Cu lirica lui Ion Dogioiu, spirit proteic, profesor de istorie și filosofie, poet și artist plastic, m-am întâlnit într-un moment în care îmi lipsea o formulă-sinteză capabilă să puncteze discontinuitatea și provizoratul la care mă tot gândisem o bună perioadă ca la niște mărci definitive ale identității din ce în ce mai lunecoase a lumii noastre. Am găsit-o în titlul volumului său de versuri, *Ce timp fără vreme. Poeme și imagini*, apărut în 2023 în colecția online *Contemporary Literature Press* a Universității din București, coordonată de Lidia Vianu. Un timp fără vreme e o formă de irosire, o tiranie a fragmentarului. Vremea e așezată, umană, o structură determinată, cumva îmblânzită, domesticită, o formă de gospodărire a timpului. Îmi închipui acest timp fără vreme ca nefixat într-o durată propriu-zisă, vid, suspendat, o înșiruire de spații goale, locuibile, dar nelocuie în adevăratul sens al

cuvântului, prin care doar se trece fără să se *stea*.

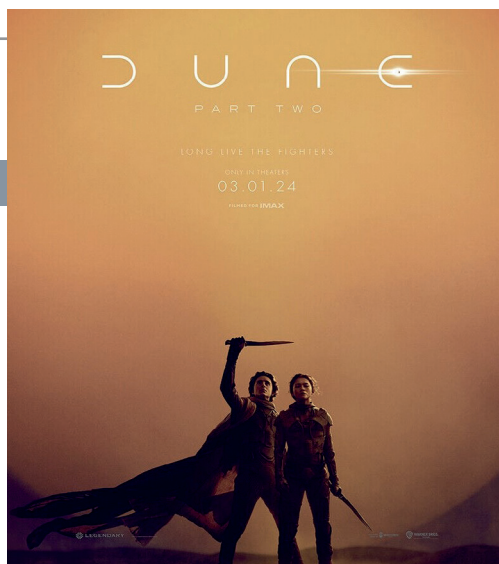
Deși titlul ar părea să anunțe orgoliul modernist al Poetului dezgustat de mediocritatea lumii contemporane, de spiritul său neașezat, un fel de „O tempora, o mores!” ciceronian, volumul nu propune nici pe departe o asemenea atitudine superioară. Nimic didacticist-moralizator, niciun fel de lamentație antipatică. O mioritică alternanță deal-vale pune mereu un bemol suferinței care, privită cu ironie tandră și tolerantă, cu o seninătate înțeleaptă, devine parcă o tristețe „de jucărie”: „Să mergem la plimbare/ la prânz cu 7B./ îngheșuiți ca scoicile pe țarm de mare/ E drept că nu e cine știe ce,/ mai coborâm un deal,/ mai căutăm o vale,/ dând dijmă din ce suntem/ căldurii infernale.” (*Pitești*). Fiecare poem are alături o pictură, cea ce sporește complexitatea experienței estetice și dă paginii un aer melancolic și rafinat.

Prin târgul bătut de ploi sau de ninsori, când nu tronează asupra lui un soare pieziș, de toamnă, trece un flux misterios, metafizic, în voia căruia poetul se lasă ca și cum ar accepta, ca un înțelept, jocul unor copii convingși, în inocența lor, că i-au păcălit pe cei mari. Destrămări, revolte („Sunt străzile pline de oameni cerând libertate” - *Radiografie*), despărțiri, singurătăți, toate sunt contemplate cu un zâmbet bonom și dominate prin integrarea lor într-o cadență care le face inofensive, ca și cum toate pasiunile prea tari ar fi dintr-o dată filtrate prin imense vitralii sau, mai domestic, învăluite în aburul ceștii de cafea: „Pregătești cafeaua pentru noi,/ la radio vorbesc despre război./ Fumegă ceștile ceață fierbinte,/ infernul de beton se scaldă în lumini./ E liniște. Prin minte-mi zboară gândul/ că moartea a trecut în vizită pe la vecini.” (*Fluture galben*) Este un apocalips

estetizat, care, paradoxal, își păstrează unda melancolică tulburătoare, însă fără să copleșească.

Olimpianismul poetului amintește de lungile momente de contemplație ale lui mopete, „personajul-vedetă” al liricii lui Mircea Ivănescu, un alt poet al vagului creator de atmosferă și al banalității aparente, al anodinității sub care se acumulează, cum observa Al. Cistelean, „structura mitică”. Formula pe care Radu Vancu, exegetul cel mai substanțial al lui Mircea Ivănescu, o folosește la un moment dat în monografia sa, „modalitatea tehnică mirabil de neostentativă”, mi se pare pe deplin valabilă și pentru poezia lui Ion Dogioiu, care știe să creze atmosferă întorcând lirismul, literatura și, în general, existența, la o necesară disciplină a eliberării de orice fel de orgoliu, la un exercițiu al firescului, al răbdării și al atenției la detaliile care pot face din timp vreme și din spațiu loc.

DUNE

GP Ermin

Să încerci să rezumi cartea asta într-un soi de... *frankly, I don't really know what this is* este un demers sortit dacă nu eșecului, cel puțin potențialului răsunător eșec. Asta pentru că melanjul de ecologie, *hard SF*, religie, istorie, arte marțiale și politică, plus alte câteva aspecte ce își aduc contribuția la conturarea unei veritabile coloane vertebrale a operei mai sus amintite face ca orice încercare de a o sumariza în doar câteva cuvinte, propoziții, fraze sau chiar pagini să fie iremediabil futilă. (Ceea ce înseamnă, *eo ipso*, că voi fi pe deplin înțeles doar de cei care au citit *Dune*.) Prin urmare, nu mă voi mai lungi și voi spune că răspunsul meu nu poate fi decât cartea, acum și în vecii vecilor, *Bi-lal kaifā!*

Prima oară am citit-o (de fapt, primele două, pentru că am bagat volumul I de două ori în interval de 24 de ore) pe la 18-19 ani, imediat cum a fost publicată în .ro. Aveam nu doar o imaginație debordantă, ci și una relativ cultivată, fiind un pasionat al cercurilor SF și al benzilor desenate de gen. Mi-aduc aminte de mine spunându-mi că un virome de nisip trebuie să arate... *cam*

așa. Ori, poate, *cam așa*... Ei bine, în momentu' în care am văzut pe ecranu' ăla imens cunoscut sub numele de IMAX secvența de la 2'11" din ecranizarea lui Villeneuve am știut nu doar că mă înșelasem în mod sever, ci și că imaginea respectivă avea să-mi rămână pe retină pentru totdeauna. Nimic din carte, nici măcar măiestria condeiului lui Herbert nu te pregătește pentru așa ceva. Așadar, *kudos* pentru film.

Oribila splendoare a lui Feyd-Rautha din *Dune II* (să-l compari p-ăsta cu Feyd-Rautha jucat de Sting în ecranizarea precedentă este ca și cum ai compara Londra cu Mizilul), Glasul, scuturile personale, toboșarii, litrugenele și Apa

Vieții, Micul Făuritor și frumusețea desăvârșită a unei Cucernice Maici (cunoscută în lumea noastră sub numele de Jessica Chastain) completează, toate, în a micșora distanța anterior aproape de nestrăbătut dintre carte și film.

Am auzit/citit opinii care frizează hilarul absurd. Unii au fost deranjați de șuvițele spulberate de vânt ale lui Paul Atreides. Vorb-aia, dacă n-a scris Herbert așa ceva în carte, cum își permite Villeneuve un asemenea afront? (Bine, în carte scrie că pe Dune bate vântu', că sunt furtuni... da' dacă n-a scris *ad litteram* că șuvițele-i fluturau, ce să *făcem*? Ce să *făcem*?!) Alții au susținut că nu poți face dintr-un

personaj masculin de o oarecare însemnătate în carte (Liet-Kynes) un personaj feminin de o oarecare însemnătate în film. Că baronu' Vladimir Harkonnen al ecranizării precedente purta pe față pustulele datorite lui de Bene Gesserit, în vreme ce baronul lui Villeneuve nu este decât *a highly intelligent, twisted & deformed human being*.

Se numește adaptare cinematografică, bre. Și viziune, eventual. Pentru că Villeneuve n-a făcut filmu' pentru rigoriștii *Dune*, și nici conform viziunii lor cu privire la cum ar trebui să arate *filmul Dune*, ci l-a făcut pentru orice cinefil *out there* și conform viziunii lui. Iar eu, unu', habotnic *Dune* din cap până-n picioare, nu pot decât să le mulțumesc zeilor pentru rezultat.

Revista aparține
Asociației Creatorilor de Ficțiune
(ACF)

<https://asociatia-creatorilor-de-fictiune.ro>

Bulevardul Bălcescu,
nr. 7, ap. 3
București.

Producție: Oscar Print
Distribuție: Librăriile Cărțiurești

© Ficțiunea

REDACȚIA

Director: Cristina BOGDAN.

REDACTORI:

Cătălin D. CONSTANTIN,
Doina RUȘTI,
Ileana MARIN,
Emanuela ILIE,
Cătrinel POPA,
Enrique NOGUERAS,
Roberto MERLO,
Sebastián TEILLIER,
Adriana TITIENI IRIMESCU,
Ciprian HANDRU,
Bianca ZBARCEA,
Codruț RADU.

<https://fictiunea.ro>
e-mail: contact@fictiunea.ro

PREȚ: 10 lei

ISSN 2821 – 7985
ISSN-L 2821 – 7985

9 772821 798503